

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: informační studia a knihovnictví

Studijní obor: informační studia a knihovnictví

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Štěpán Camfrla

**Princip anotací beletristických děl (využití anotací v práci
veřejných knihoven)**

**The role of annotations of fiction works (the use of annotations in public
libraries)**

Praha 2012

Vedoucí práce: PhDr. Marcela Buřilová

Oponent bakalářské práce:

Datum obhajoby:

Hodnocení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, 28. července 2012

.....

Štěpán Camfrla

Abstrakt

V práci zaměřené na anotování beletristických děl je popisován význam anotací, jejich funkce a na praktických příkladech z veřejných knihoven i jejich reálné užívání. Střetává se zde s teorií spojené očekávání a s praxí spojené výsledky. V teorii je zde anotace představena jako svébytný literární text, který slouží ke korektnímu a poučenému informování čtenáře o knihách v prostředí online katalogu knihovny. Naproti tomu v praxi se do popředí dostává snaha knihoven informovat za každou cenu s odklonem od kvalitní tvůrčí činnosti. V závěru práce je popsán možný vývoj do budoucna.

Klíčová slova

Anotace

Veřejné knihovny

Shrnutí knihy

Abstract

This thesis concerns the role of annotations of fiction works, and it describes the significance of annotation, its functions, as well as its actual use in public libraries. The thesis shows the clash between theoretical expectations and practical results. In theory, annotation is presented as an autonomous literary text the purpose of which is to present the reader with accurate and appropriate information about the books available in a library's Online Public Access Catalog. In practise, however, libraries have been trying to provide information at all costs, shifting away from creative methods of annotating. The closing chapter gives a glimpse of possible future development of the issue.

Keywords

Annotation

Public libraries

Book summary

Obsah

1. ÚVOD	7
2. ANOTACE BELETRISTICKÝCH DĚL: DEFINICE A FUNKCE	8
2.1. Problém mechanický	9
2.2. Problém filozofický	12
2.2.1. Interpretace díla	13
2.2.2. Obsahová složka anotace	19
2.3. Literární druhy obsahové analýzy	22
3. VYUŽITÍ ANOTACÍ	25
3.1. Cormac McCarthy - Cesta	25
3.1.1. Zpracování <i>Cesty</i> v Městské knihovně v Praze	27
3.1.2. Zpracování <i>Cesty</i> v ostatních knihovnách	29
3.2. Využití anotací v Městské knihovně v Praze	31
3.3. Využití anotací v ostatních knihovnách	33
4. POPIS STANDARDIZOVANÉ PODOBY ANOTACE	36
5. ZÁVĚR	38
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	40

1. Úvod

V roce 2010 bylo v České republice vydáno 17 054 titulů knih¹ a byl zaznamenán mírný pokles oproti roku 2009, kdy vyšlo 17 598 titulů². Z celkového počtu knih vydaných v roce 2010 se na výsledné produkci podílela beletrie celkem 4477 tituly³, z tohoto množství bylo doposud nevydaných titulů beletrie 3865⁴. Tyto údaje jsou sice neaktuální, avšak vzhledem k pozvolnému vývoji v dané oblasti se nedá očekávat žádná zásadní změna pro rok 2011 (údaje za tento rok nebyly k červenci 2012 dostupné). I přes mírný pokles počtu vydávaných titulů by musel podle těchto čísel čtenář přečíst každý den více než sto knih, aby získal autentickou představu o knižním trhu v oblasti beletrie v České republice, což je samozřejmě zcela nereálné a jen to dokládá nemožnost pokrýt knižní produkci a vytvořit si na ni vlastní názor.

V roce 2010 se také uskutečnil společný projekt Ústavu pro českou literaturu AV ČR a Národní knihovny ČR *Čtenáři a čtení v ČR (2010)*, z něhož vyplývá, že 68% Čechů starších patnácti let přečte za rok alespoň jednu beletristickou knihu, že 38% obyvatel navštíví alespoň jednou za rok veřejnou knihovnu, ale především že každý obyvatel České republiky přečte ročně průměrně 17 knih, což nás řadí mezi čtenářsky vyspělé národy.

Ve své práci budu hledat odpověď na to, jak knihovny po obsahové stránce zpracovávají produkci beletristických knih a v jaké podobě poté předávají tyto informace čtenáři.

¹ BLAŽEK, Luděk. Základní fakta o produkci knih v ČR za rok 2010. In: *Svaz českých knihkupců a nakladatelů* [online]. c 2012 [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: <http://sckn.cz/index.php?p=fakta2010>

²BLAŽEK, Luděk. Základní fakta o produkci knih v ČR za rok 2009. In: *Svaz českých knihkupců a nakladatelů* [online]. c 2012 [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: <http://sckn.cz/index.php?p=fakta2009>

³ NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR. *Výroční zpráva 2010*. 1. vyd. Praha: Národní knihovna ČR, 2011, s. 42. ISBN 978-80-7050-595-3.

⁴ Viz poznámka č. 3

2. Anotace beletristických děl: definice a funkce

Anotování beletristické literatury je činnost spadající do rozsáhlého knihovnického oboru obsahové analýzy dokumentu. Primární funkcí anotace by mělo být usnadnění práce čtenáři, který vyhledává knihu odpovídající jeho zájmům a momentální náladě. Pro čtenáře pohybujícího se v online katalogu knihovny je anotace často jediným přirozeným textem o dané knize, který k němu může promluvit a oslovit její. Otázky, které se budu ve své práci snažit zodpovědět, se týkají toho, jaký má být obsah samotné anotace, kdo by ji měl tvořit a komu je vlastně určena.

Dle Terminologické databáze knihovnictví a informační vědy je anotace „*redukováný text stručně charakterizující obsah dokumentu a popř. informující o autorovi, zaměření, vědecké nebo umělecké hodnotě dokumentu.*“⁵ Lancaster hovoří o tom, že „*anotace je stručné, ale přesné zachycení obsahu dokumentu,*“⁶ a dále v textu popisuje, co podle něj ovlivňuje délku anotace – tedy délka primárního dokumentu, jeho složitost, odbornost, různorodost témat a záměr autora. Podobně také Bayer tvrdí, že „*výsledkem obsahové analýzy je množina obsahových údajů, charakterizujících dokument z hlediska jeho obsahu a tematiky,*“⁷ a i pro něj je popis dokumentu zdrojem informací o popisovaném dokumentu, jehož hlavním cílem je popsat dokument co nejvěrněji. Výčet podobně smýšlejících autorů nekončí, což dokazuje i Hyhlíková, když tvrdí, že „*cílem obsahové analýzy je rychlé a přesné proniknutí k tématu,*“⁸ čímž autorka zdůrazňuje nutnost postupovat při popisování dokumentu sice důsledně, ovšem za dodržení stručného a jasného vyjadřování. Mohl bych takto samozřejmě pokračovat dále a přidat další citace nesoucí se v podobném duchu s konstatováním, že mají všichni citovaní pravdu, ovšem pro účely této práce jsem nucen o jejich závěrech pochybovat.

Výše uvedené názory samozřejmě nejsou v rozporu s tvorbou redukováných textů, problémem je ovšem jejich zařazení při jejich praktické tvorbě. Je třeba jednoznačně odlišit pravidla pro vznik redukováného textu, který pojednává o uměleckém díle, a redukováného textu shrnující text odborný.

⁵ ŠVEJDA, Jan. Anotace. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha : Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000001780&local_base=KTD.

⁶ LANCASTER, Frederick Wilfried. *Indexing and Abstracting in Theory and Practice*. 1. publ. London: The Libr. Assoc., 1991, s. 86. ISBN 1-85604-004-6.

⁷ BAYER, Jan. *Metodika tvorby referátů*. 1. vyd. Praha: ÚVTEI, 1980, s. 8.

⁸ HYHLÍKOVÁ, Věra. *Informační analýza dokumentu*. 1. vyd. Praha: ÚVTEI, 1984, s. 14.

Ačkoliv se může tento požadavek zprvu jevit velice triviálně a samozřejmě, dle mého názoru je neschopnost odlišit tyto dva postupy základním problémem, který dnes provází využívání anotací. Pokud si nyní představím libovolný román a libovolnou literárně-vědní esej, jsem schopen jednoduše a přirozeně určit rozdíl mezi těmito dvěma dokumenty, ať už se jedná o formu, literární druh, délku nebo obsah. Tyto i další složky od sebe poté ponechám oddělené i při následném popisu obou děl. Pokud bych s někým o těchto dílech hovořil, u románu bych (zjednodušeně řečeno) pravděpodobně zmiňoval hlavní postavy, jejich činy, způsob vyprávění a podobné věci. Při popisu odborné eseje bych svůj výklad zaměřil na autorův rozbor díla a závěry, se kterými při takovém rozboru přichází. Nakonec by vznikla dvě různá shrnutí (lišící se strukturou, délkou i obsahem) dvou rozdílných literárních útvarů. Z toho tedy následně vyplývá, že pokud mohu oddělit jednotlivá vstupní díla a následně i jejich výstupy do dvou separátních skupin, u nichž jsem schopen vyjmenovat důvody pro rozdílná východiska a postup tvorby takovýchto závěrů, pak není dost dobře možné podívat se zpátky na začátek celého procesu tvorby redukováných výstupů a zjistit, že se na oba tyto výstupy ptám stejnými otázkami. Jak ukáží v následující kapitole, dle současné tvorby veřejných knihoven v České republice to vypadá, jakoby oba redukované texty sdílely nejen stejné otázky, ale i stejné odpovědi, a následné výstupy se tedy co do formálního hlediska značně překrývají. Důvody pro takový stav jsou dány dvěma problémy – problémem mechanickým a problémem filozofickým.

2.1. Problém mechanický

Pod pojmem mechanický problém rozumím ten stav, kdy knihovník aplikuje při anotování beletrie pravidla pro tvorbu redukováného textu odborného dokumentu, či případně stav, kdy mezi těmito dvěma postupy nedělá žádný rozdíl. Tento problém, jak se jej pokusím nastínit, není vědomý, a tedy nevzniká záměrným myšlenkovým pochodem, ale je „pouze“ výsledkem nevědomosti, případně povrchnosti a zjednodušením práce.

Tvrdí-li například Hyhlíková, že „*obsahová analýza je zaměřena na vlastní myšlenkový obsah dokumentu,*“⁹ dá se toto tvrzení použít pro obě zmíněné situace. Obsahová analýza totiž není identifikační popis, a proto by se měla primárně zaměřovat na informace vyplývající z primárního dokumentu, nikoliv na věci, které si může čtenář přečíst v tiráži či v katalogizačním záznamu. Také Bayer k sobě oba útvary přibližuje, když tvrdí: „*Pod*

⁹ HYHLÍKOVÁ, Věra. *Informační analýza dokumentu*. 1. vyd. Praha: ÚVTEI, 1984, s. 14.

pojmem ‚redukovaný text‘ se nejčastěji rozumí anotace nebo referát. Oba jsou tvořeny množinou vět přirozeného jazyka, která vytváří sémanticky koherentní text.“¹⁰ Z toho je tedy zřejmé, že pro oba útvary je společná důležitost přirozenosti jazyka a srozumitelnosti výsledného textu. Knihovník by měl mít na paměti, že každá jím převyprávěná informace by měla nést nějaký význam a odůvodnění vzhledem k primárnímu dokumentu. Knihovník zde čelí požadavkům čtenářů na relevantní a přitom srozumitelně podané informace. Vystihnout myšlenku dokumentu a poté ji stručně sepsat je vůbec jedním z největších úkolů, na které může knihovník při anotování narazit. Zároveň je i jeho text svým způsobem literární dílo, a proto se „při výběru gramatických a stylistických prostředků klade důraz na jasnost, úspornost a jednoznačnost vyjádření“¹¹. Jelikož se ale jedná o literární dílo odvozené, knihovník by si neměl vymýšlet a ve svém vyjadřování by se měl snažit o co nejvěrnější přepis výstupů primárního dokumentu.

Mezi další společnou vlastnost patří to, že [abstrakty] pomáhají čtenáři rozhodnout se, zda-li je pro něj tento titul zajímavý, nebo ne.“¹² Čtenář je většinou limitován svou znalostí o produkci v daném oboru či literárním žánru. Jakmile se jednou obrátí na pomoc knihovny ve formě redukovaného textu, měl by být tento text vytvořen tak, aby čtenáři pomohl při výběru – tedy aby jej přivedl na knihy, které by jej mohly zajímat, a současně jej odradil od knih, které jej zajímat nebudou. V ideálním případě by se čtenář po přečtení několika anotací měl rozhodnout pro knihu, jež následně dokonale splní jeho očekávání. Realita však takto fungovat nebude a je potřeba, aby i čtenář vyvinul nějakou aktivitu a pomocí vlastních vědomostí, intuice a třeba i metodou pokus-omyl se nakonec dobral správného dokumentu. Základní myšlenka pomoci čtenáři je však univerzální pro oba typy obsahové analýzy a i kvůli tomuto překrývání společných ploch poté knihovník tvoří modifikovanou verzi anotace uměleckého díla.

Lancaster dále také popisuje potřebu dokument rozebrat, ať už informativně, nebo kriticky, aby měl čtenář k dispozici přehledně informace o různých částech dokumentu. V této části se sice zaměřuje především na práci s odbornými texty, ale závěr, ke kterému dochází, je velice zajímavý i pro práci s textem uměleckým. Lancaster hovoří o tom, že správný abstrakt by měl čtenáři stručně přiblížit i jednotlivé části primárního dokumentu a tyto popsat. Zmiňuje zde sice možnost popsat zkoumanou oblast, metody výzkumu a dosažené výsledky,

¹⁰ BAYER, Jan. *Metodika tvorby referátů*. 1. vyd. Praha: ÚVTEI, 1980, s. 12.

¹¹ HYHLÍKOVÁ, Věra. *Informační analýza dokumentu*. 1. vyd. Praha: ÚVTEI, 1984, s. 57.

¹² LANCASTER, Frederick Wilfried. *Indexing and Abstracting in Theory and Practice*. 1. publ. London: The Libr. Assoc., 1991, s. 89. ISBN 1-85604-004-6.

což jsou samozřejmě okruhy čistě odborné, ovšem lehce převeditelné i pro dílo umělecké. Zkoumaná oblast se může proměnit v dějovou linku příběhu a hlavní postavy, metodou výzkumu může být použitý literární styl autora a dosažené výsledky se dají převést na vyústění příběhu a celkové obohacení čtenáře. Zásadní je ovšem ten fakt, že redukce by měla být podle Lancestra stručná ve smyslu vyjadřovacím, nikoliv ve smyslu rozsahu výsledného redukovaného textu. Nad výslednou délku staví kvalitně zesumarizovaný text, který čtenáři poskytne tolik informací, že by měl být schopen jednoznačně říci, zdali je pro něj daný dokument opravdu přínosný. Ačkoliv Lancaster hovoří o analyzování odborného textu, mnoho knihovníků v našich knihovnách přistupuje stejně i k popisu beletrie. V tento okamžik to nehodnotím kladně ani záporně, pouze upozorňuji na fakt, že k dané situaci dochází – čili že i umělecká díla jsou někde podrobována důkladnému popisu při obsahové analýze.

Pokud je již popis dokumentu víceméně dokončen, může knihovník přikročit ke zmínění doplňujících informací. „*Doplňující údaje, které se mohou v anotaci objevit, v souvislosti s jejím zaměřením, jsou: doplňkové informace o autorovi nebo instituci; objasnění vzniku nebo vydání díla; začlenění dokumentu do edičních souvislostí; informace o čtenářském určení dokumentu; informace o zvláštnostech jeho informačního vybavení.*“¹³ Tato část obsahové analýzy je nepovinná a její použití by mělo být dobře opodstatněno.

Takto vytvořená výsledná anotace uměleckého díla v sobě nese zřetelné znaky strukturovaného popisu textu odborného. Dílo je v takovém případě přesně popsáno a v ideálním případě tak čtenář dostává do rukou popis, ze kterého jednoznačně vyplývá, co může od dané knihy čekat, a podle toho se také může rozhodnout. Tato anotace je tvořena knihovníkem, který má knihu buď načtenou, nebo napsal své shrnutí s využitím sekundárních zdrojů, jakými jsou například internetové stránky zaměřené na konkrétní obsah děl (ať už s využitím Wikipedie, blogů, či jiných zdrojů), novinové články a recenze nebo například učebnice literatury. Tvorba takové anotace je časově velice náročná a je otázkou, jestli by si našla své čtenáře.

Můj postoj k mechanickému problému je jednoznačně odmítavý. Knihovník zde bez jakékoliv úvahy o smyslu svého konání pracně přepisuje děj knihy, aniž by došlo k větší selekci informací. Jeho zestručňování textu je činnost jistě náročná a vyžaduje od něj i jistou literární zručnost, se kterou převádí děj románů do redukované podoby. Stále se však jedná o pouhý přepis něčeho, co bude později chtít čtenář číst sám.

¹³ HYHLÍKOVÁ, Věra. *Informační analýza dokumentu*. 1. vyd. Praha: ÚVTEI, 1984, s. 52.

Na závěr zde chci uvést, že knihovníka s mechanickým problémem chápu jako vymyšlený mezní konstrukt, na kterém pouze cvičně ukazují základní problémy – tedy roubování velice obecně vyřčených pravidel na rozdílné typy textu. V čisté ideální podobě neexistuje, ačkoliv se tak někteří mohou jevit.

2.2. Problém filozofický

Pod pojmem filozofický problém chápu ten stav, kdy knihovník hledá odpověď na otázku, co má být obsahem dobré anotace beletristického díla. Beletrie je produkt umělecké činnosti a umění jako takové není snadné seřadit do žebříčku dle kvality, neboť na každého člověka působí rozdílně a zanechává v něm jedinečnou stopu ve formě dojmů a pocitů, které musí následně člověk vyjádřit slovy a tím ubere těmto pocitům na konkrétnosti. Je navíc dobře známý fakt, že jedno dílo se může lidem líbit i protivit, ačkoliv se jedná stále o totéž dílo. Je dokonce možné dívat se na takové dílo, hovořit o jedné jeho konkrétní části, a i přes to dojít k rozdílným závěrům, co se týče estetického vyznění pro danou skupinu lidí-pozorovatelů-hodnotitelů. Umělecké soutěže nám sice poskytují dojem jakéhosi vítěze mezi ostatními zúčastněnými, avšak i taková soutěž je ovlivněna osobnostmi porotců, parametry hlasování a podobně. Snaha přiblížit se podstatě umění a vystihnout to nejlepší, co přetrvá i pro následující generace, je všudypřítomná, avšak odpověď na otázku estetické hodnoty a kvality daného díla budou vždy provázet spory o objektivitu a subjektivitu.

Při tvorbě anotace je třeba zohlednit fakt, že publikování anotací na online dostupném katalogu knihovny s sebou přináší nutnost sjednotit všechny čtenáře do jedné skupiny (nechce-li snad knihovna vytvářet několik samostatných anotací určené pro jemněji diferenciované skupiny čtenářů). Do styku s anotací mohou přijít jak lidé sečtělí, kteří mohou mít o daném autorovi či díle předem nabitý vědomostní základ, tak lidé, kteří k danému titulu přistupují bez jakýchkoliv předešlých informací. Anotaci si mohou samozřejmě přečíst také lidé, kteří už danou knihu četli, a je tedy potřeba tvořit takové anotace, které odolají tlaku veřejnosti na internetu, co do obsahové správnosti. Knihovník rovněž musí zohlednit různý stupeň vzdělání a předešlé čtenářské zkušenosti jednotlivých čtenářů.

Bez ohledu na uplatněné postupy jednotlivých knihovníků bych byl rád, kdyby každý z tvůrců anotací mohl říci, proč ji vytvořil právě v tomto duchu a jakou úlohu jí při půjčování knih přisuzuje. Pro mnoho problémů neexistuje jednoznačné řešení a jsem si jistý, že s mými závěry nebudou všichni souhlasit. Určité uspokojení mi však nabídne alespoň ta skutečnost, že anotace není pro někoho jen strojová práce, ale tvůrčí činnost do jisté míry ovlivňující

výběr knihy (a tím pádem i volný čas) čtenářů. Pokud dojde knihovník k závěru, že anotace má být podrobným popisem knihy a tento svůj názor poté případně zdůvodní, nebude s ním sice souhlasit, ale minimálně ocením jeho přístup, tedy že se zamyslel nad tím, co vůbec dělá.

2.2.1. Interpretace díla

„*Vyjdeme-li ze skutečnosti, že umělecké literární dílo je specifickým druhem řeči, pak před námi vyvstane otázka, co nám tedy umělecké dílo říká, jaký je obsah uměleckého sdělení.*“¹⁴ Literární dílo, ať už se jedná o postmodernistický román nebo dobrodružný příběh, je uspořádaným souborem autorových myšlenek, které dohromady dávají pomocí slov poskládaných do vět celek, ze kterého si poté můžeme odnést výsledný dojem. K pochopení daného díla je nutný důvtip a schopnost vnitřní představivosti, kdy se textová informace v mozku převádí na obrazy z knihy. Jelikož anotace není zcela samostatné dílo, ale pouze text odrážející dílo někoho jiného, stojí před knihovníkem úkol správně interpretovat, neboť jeho anotace je na interpretacích postavena. Jak tvrdí Aleš Haman, „*prvky výrazového i významového plánu nemohou mít jednou provždy určený, kodifikovatelný obsah [...] a nelze proto vytvořit repertoár, slovník prvků, použitelný pro všechna díla.*“¹⁵ Tvorba anotací je tedy činností náročnou na pracovní postup, neboť by se dalo říci, že každá anotace je jiná a také že tvorba každé anotace s sebou přináší něco nového. Spíše než stanovovat přesné postupy či jazykové termíny je potřeba určit mantinely, ve kterých se poté každá individuální anotace vytváří.

V knize Roberta Musila *Muž bez vlastností* má svou malou roli také knihovník. Když mu do knihovny vstoupí voják, je knihovnou se 3,5 miliony svazků ohromen a spočítá si, že aby přečetl, zabralo by mu to při rychlosti čtení jedna kniha denně deset tisíc let. Překvapen těmito počty se tedy zeptá knihovníka, jak si může v takovém množství knih zachovat přehled. Knihovník mu odpoví, že nechte nic jiného než tituly knih a rejstřík, protože kdo se pustí do samotného obsahu, je ztracen. Pro téma mé práce je příznačná dvojí možná interpretace i tohoto malého výseku, z jinak několikasetstránkové knihy. Setkání knihovníka a vojáka je možné vykládat doslovně – knihovník z této ukázky vychází jako cynik a knihovna jako instituce ohromná svou monumentalitou. Pokud ovšem přihlédneme k celé knize, scéna může dostat úplně jiný význam – v knize se například hovoří o chátrajícím státě Kakánie, což

¹⁴ HAMAN, Aleš a Jan JÍLEK. *Obsahová analýza beletrie pomocí obsahových indikátorů*. 1. vyd. Praha: St. knihovna ČSR-sektor výzkumu a metodiky knihovnictví, 1986, s. 8.

¹⁵ HAMAN, Aleš a Jan JÍLEK. *Obsahová analýza beletrie pomocí obsahových indikátorů*. 1. vyd. Praha: St. knihovna ČSR-sektor výzkumu a metodiky knihovnictví, 1986, s. 14.

si vykládám jako paralelu k Rakousko-Uhersku a stejně tak i celou knihu chápu spíše než realistické znázornění skutečnosti jako alegorii, kterou je třeba číst s vědomím neustálých narážek a skrytých významů. V tom případě by z výše uvedené scény vyšel knihovník jako pragmatik pracující v přehnaně obrovské instituci, kterou se snaží řídit, jak jen to jde. V průběhu celého díla je tedy nutné mít se na pozoru, zdali autorem popisovaná situace nemá další skrytý význam.

Ve spojení s touto knihou se nabízí několik otázek: Je možné jednoznačně interpretovat dané dílo? Je vhodné zmínit se v anotaci *Muže bez vlastností* o Rakousko-Uhersku a jiných skrytých symbolech, nebo je lepší nechat tuto úvahu na čtenáři? Je vůbec možné znát všechny knihy, natož pak mít je přečtené?

Aleš Haman je zastáncem takové teorie interpretace, kdy je k danému textu od autora přiřazena jednoznačná významová definice a čtenář pak tento smysl u dobře napsané knihy objeví a kniha na něj zapůsobí tak, jak zamýšlel autor. „*Umělecký záměr, způsob stylizace ho (čtenáře) vede k tomu, aby všechny složky díla hodnotil, a to ve smyslu, jaký naznačuje způsob stylizace.*“¹⁶ Chápání daného textu je pro Hamana vedeno logickou rukou autora a v případě pochybností je třeba tázat se otázkou *jak to autor asi zamýšlel?* a od této úvahy se odrazit dále. Haman by tedy pravděpodobně do anotace zanesl i informaci o paralele Kakánie s Rakousko-Uherskem.

„*Nedílnou součástí konkretizace, osvojování obsahu uměleckého sdělení, je i odhalování tvůrčího estetického záměru dodávajícího obsahu originální smysl.*“¹⁷ Haman tedy předpovídá situaci, kdy čtenář prohlédne nástrahy doslovného chápání textu a zapojí do procesu porozumění textu vlastní dedukci a dotvoří text tak, jak by to v daném kontextu nejpravděpodobněji zamýšlel autor. Při interpretaci bajky se čtenář jistě nedomnívá, že vychytralá liška opravdu reprezentuje živočišný druh zvířete, ale je mu jasné, že liška je symbol určité vlastnosti lidského chování. Je-li kniha dobře napsaná a je-li čtenář dostatečně pozorný, měl by mít nakonec o díle stejnou představu jako sám autor. V případě, že se v ději vyskytnou určité nejasnosti a ty se později v knize vysvětlí, „*aktivní vnímatelovo odhalení celkového záměru pak s sebou přináší i umělecky záměrný zážitek estetické hodnoty.*“¹⁸ Dílo

¹⁶ HAMAN, Aleš a Jan JÍLEK. *Obsahová analýza beletrie pomocí obsahových indikátorů*. 1. vyd. Praha: St. knihovna ČSR-sektor výzkumu a metodiky knihovnictví, 1986, s. 13.

¹⁷ HAMAN, Aleš a Jan JÍLEK. *Obsahová analýza beletrie pomocí obsahových indikátorů*. 1. vyd. Praha: St. knihovna ČSR-sektor výzkumu a metodiky knihovnictví, 1986, s. 47.

¹⁸ HAMAN, Aleš. *Literatura z pohledu čtenářů*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1991, s. 31. ISBN 80-202-0281-1.

nesoucí nějakou prvotní autorovu myšlenku tuto myšlenku také vyzařuje a není možné jej vykládat nijak jinak.

Musím se ovšem ptát, jak je čtenář povinen vědět, na co autor v danou chvíli myslel? Věděl to vůbec sám autor, nebo se jenom čtenář snaží přisuzovat význam marginální věci? Jistě, v případě *Muže bez vlastností* se můžu lehce dovtípit, že pokud autor prožil většinu svého života ve Vídni, a navíc když se v knize plánuje sedmdesátileté výročí panovníka na trůnu, vycházející na rok 1918, velice pravděpodobně se jedná o paralelu s Rakousko-Uherskem. Stále si však nejsem svým názorem stoprocentně jistý a připouštím možné další významy, pokud si je někdo obhájí. Možností na vlastní výklad, jakkoliv divokého, je zde dostatek. Ostatně, budou-li lidé toto dílo číst i v budoucnu, budou vůbec vědět, co to bylo Rakousko-Uhersko, aby se dobrali ke stejné paralele, ke které se dobíráme my dnes? Je dost dobře možné, že tento kulturně-historický kontext, který my jako Středoevropané považujeme za samozřejmý, nemusí být zřejmý čtenářům na jiném kontinentě ani dnes a přesto i tito čtenáři dílo interpretují a dochází k pro ně uspokojivým závěrům.

Existují také takové názory, které umožňují čtenáři vlastní aktivní podíl na vyznění díla. Jankovič tvrdí, že „*literární dílo nás upozorňuje na specifický ráz své výstavby a obrací nás k světu, který samo vytváří. Úkolem vnímatele je aktivní spoluúčast na konstituci dílem vytvářeného světa a jeho celkového smyslu.*“¹⁹ Dle tohoto názoru je autorova idea jen jakýsi podklad, který spíše než průvodce s návodem připomíná mapu s chybějícími místy, které čtenář sám dokresluje. Vedle toho existuje také výklad Kubínové, která hovoří o tom že „*literární text má dvě roviny – sémantickou (tzv. naivní) – kdy čtenář přijímá pozici vypravěče a snaží se nahlížet na situaci jeho očima - a sémiotickou (tzv. estetickou).*“²⁰ Dle tohoto výkladu je zase na dílo možno legitimně nahlížet dvěma způsoby. V tom případě je možná jak varianta Kakánie, tak Rakousko-Uherska a je jen na čtenáři, které dá přednost. Tím pádem se nabízí otázka, co všechno může knihovník do anotace napsat a co již podléhá možnosti různého výkladu. Navíc je zde potřeba brát v úvahu, že zatímco knihovník je jen jeden člověk, čtenářská veřejnost však může přijít s možnostmi interpretace, které jej ani nenapadly.

Od striktní interpretace Hamanovy nyní překročím k jeho pravému opaku – pohledu na dílo jako na dílo otevřené od Umberta Eca. Haman sám o Ecovi hovoří takto: „*Sémiontikové jako Eco propadají ve své koncepci textu jako objektu odděleného od autora,*

¹⁹ JANKOVIČ, Milan. *Dílo v pohybu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2009, s. 93. ISBN 978-80-200-1746-8.

²⁰ KUBÍNOVÁ, Marie. *Text v pohybu četby*. 1. vyd. Praha: Academia, 2009, s. 40. ISBN 978-80-200-1746-8.

iluzi jeho autonomie, jež ve svém důsledku text zbavuje jeho vlastního poslání – být nositelem sdělení. Namísto toho považuje text (dílo) za nástroj utváření modelového recipienta (čtenáře), což jinými slovy znamená, že v něm vidí pouze prostředek, iniciující manipulaci čtenářovým vědomím.²¹ Ačkoliv je Haman vůči Ecovi ve své kritice tvrdý a nenachází s ním společnou řeč (alespoň dle mé interpretace), celkem přesně vystihuje Ecův postoj k dílu a jeho volné pojetí výkladu díla.

Intentio auctoris, intentio lectoris a intentio operis je „trojice termínů, které se do češtiny věrně překládají jako *intence autora, čtenáře a díla, tvoří další základní kámen teorie interpretace Umberta Eca.*“²² Dle této teorie má autor na začátku své tvůrčí činnosti určitou představu o tom, co píše a co tím sděluje. Tuto představu pak vkládá do svého díla a vzniká tak *intentio operis*. Zde Eco tvrdí, že ani autor sám není schopen přesně vystihnout své myšlenky a převést je v požadované podobě do díla a z toho důvodu již zde vzniká odchylka od autorova záměru a vyznění díla. Při každém dalším čtení díla je i samotný autor pouze čtenář a ani on už není v pravém slova smyslu v daný moment autorem, neboť tím byl pouze v době vzniku díla. Když se mu pak dílo dostane do rukou při čtení, neliší se autor od jakéhokoliv jiného čtenáře, který přichází s vlastním pohledem na věc. *Intentio lectoris* může být velice blízké vyznění díla (a vyznění díla zase může být velice blízké záměrům autora), rozhodně se s tím však nedá automaticky počítat. Ba naopak, Ecova teorie spíše předpovídá rozpor a nejednotu mezi těmito třemi částmi pohledu na dílo. Záměr autora otisknutý v díle chápe každý čtenář rozdílně, a dochází tak i k rozdílným závěrům. Haman však toto dále napadá a v knize *Kontexty a konfrontace* tvrdí, že mluvčího nelze oddělit od jeho vlastního díla (a jak jsem uvedl dříve, čtenář je dle jeho názoru jen příjemcem informací).

Já se ale musím ptát, kdo jsem já, abych věděl, co si myslí autor? Samozřejmě, mohu se pokusit dohledat autorovy komentáře k dílu, ovšem kde беру jistotu, že se nejedná o autorovo nemotorné vyjádření, či dokonce o mystifikaci? Navíc je zde zmíněný rozdíl mezi záměrem autora a vyzněním díla. Pokud budu modifikovat vyznění díla podle dodatečných informací, nejedná se pak už o hodnocení daného díla, ale o hodnocení díla s přidanou hodnotou (a i tuto přidanou hodnotu jsem musel nějak posoudit).

Autorovo vyjádření ke mně jako ke čtenáři promlouvá skrz jeho dílo. Autor měl během procesu vytváření tohoto díla jednoznačně šanci dát čtenáři najevo své pravé názory a čtenář tyto úmysly chápe, pokud je vidí a přiznává jim danou vypovídací hodnotu. Pokud

²¹ HAMAN, Aleš. *Kontexty a konfrontace*. 1. vyd. Praha: ARSCI, 2010, s. 326. ISBN 978-80-7420-005-2.

²² BOROŠ, Jan. *Teorie a kategorie interpretace Umberta Eca*. Brno: Masarykova univerzita, s. 18.

čtenář v díle pravé záměry nevidí, je chyba buď na jeho straně, ať už nevhodným výběrem náročnosti knihy, nesoustředěním se při četbě a podobně, nebo je chyba v autorovi, který se neumí dostatečně vyjádřit. Zároveň je však nutné brát v potaz, že slova nejsou jednoznačná a přetrvávající nejistota je někdy trvalá a záměrná součást díla.

Význam díla může navíc v průběhu času pro čtenáře získávat nový význam. Zachová hovoří o *intertextu* – složitosti kontextu: „*Složitost kontextu se nevztahuje pouze k textu a jeho struktuře, ale také k jeho autorovi a příjemci. Při čtení jakéhokoliv textu, uměleckého zvláště, nevnímáme pouze samotný text, ale za tímto textem se otevírá sémantická prostor jiných textů i celého kulturního kontextu autora i čtenáře.*“²³ Jak čtenář získává nové zkušenosti, modifikuje to jeho pohled na dílo. Tento poznatek upozorňuje na fakt, že anotace mohou pro jejich autora zastarat a jejich revize zde není nic nepřipustného.

Při rozhodování mezi Hamanem nebo Ecem se přikláním na stranu Eca. Chápu Hamanovu myšlenku o autorském záměru a i já si myslím, že za každým dílem stojí nějaká původní myšlenka. Nemyslím si ale, že je možné ji vždycky jednoznačně objevit a nemyslím si, že je obvyklé dílo natolik ploché (nebo autor natolik precizní ve vyjadřování), aby umožňovalo jen jeden výklad. Ecův postoj může na první pohled působit poněkud chaoticky, neboť zjednodušeně řečeno tvrdí, že každý čtenář může legitimně přijít se svým vlastním výkladem díla. Toto je samozřejmě teoreticky pravda, ale v praxi je jen omezené množství názorů, které se mohou vázat k určitému textu. Napíšu-li nyní: „*Vidím žirafu*“, je možné přijít s několika různými interpretacemi (jsem v zoo, dívám se na přírodovědný pořad, vidím někoho s dlouhým krkem apod.), každopádně seznam se někdy vyčerpá a nakonec přijde chvíle, kdy nová interpretace bude pouze nepodložený nesmysl.

Uplatnění Ecova postupu bych rád demonstroval na následujícím příkladu. V díle *Pí a jeho život* se hlavní postava, chlapec Pí, po ztroskotání námořní lodi několik měsíců plaví na záchranném člunu ve společnosti hyeny, orangutana, zebry a tygra. Toto si alespoň myslí čtenář zhruba 340 z 350 stran knihy. Poté, co se chlapec nakonec dostane zpět do civilizace, nikdo jeho příběhu plnému umírání a boje o přežití mezi jednotlivými zvířaty a člověkem nechce věřit. Chlapec tedy příběh převypráví, zvířata v upravené verzi nahradí lidmi a nechá úředníky, ať si vyberou, které vyprávění je podle nich pravdivé. Jelikož takto neurčitě končí i dílo samotné, je čistě na čtenáři, jestli bude věřit té či oné verzi, čili je na čtenáři, ať rozhodne, kdo se na lodi člunu skutečně plavil. Na tomto díle je jasně vidět, jak obtížné je dát o obsahu

²³ ZACHOVÁ, Alena. *Výzva interpretace*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007, s. 13. ISBN 978-80-7041-789-8.

přesný výklad či zjistit, co autor zamýšlel. Ačkoliv se já osobně přikláním k jedné z možností a v rozhovoru jsem schopen o mém chápání vyznění tohoto románu debatovat, rozhodně bych se neodvážil publikovat takovou interpretaci na stránkách knihovny.

Při správné interpretaci díla je rovněž nutné zaměřit se pouze na podstatné informace. Zaměření se na nepodstatné věci a následné zveličování jejich významu může vést ke smyšlenkám o díle či až k dezinterpretaci. Důkazem toho budiž následující citace, kdy se do nepatřičného popředí dostává, z mého pohledu čtenáře stejné povídky, naprosto nedůležitý klobouk. *„Před týdnem jsem byla ve Wesleyanu a četla jsem tam povídku Dobrého člověka těžko najdeš. Poté jsem šla do jedné ze tříd, kde jsem odpovídala na otázky. Bylo tam pár mladých vyučujících a jeden z nich, seriózní člověk, se mě začal vyptávat. ‚Slečno O’Connorová,‘ řekl, ‚proč měl Neřád černý klobouk?‘ Řekla jsem, že většina venkovanů v Georgii nosí černé klobouky. Vypadal zklamaně. Poté se zeptal: ‚Slečno O’Connorová, Neřád ztělesňuje Krista, nemám pravdu?‘ ‚Ne, neztělesňuje,‘ řekla jsem. Vypadal zdrceně. ‚Tak tedy, slečno O’Connorová,‘ řekl, ‚jaký význam tedy měl Neřádův klobouk?‘ Byla to pokrývka jeho hlavy, řekla jsem; poté už mě nechal na pokoji. Tak tedy toto se stalo s výukou literatury.“²⁴*

Na závěr tohoto oddílu bych se chtěl zamyslet nad tím, zdali má být autorem anotace pouze ten knihovník, který danou knihu četl. Pokud bych si na tuto otázku odpověděl kladně, bylo by to pravděpodobně nerealizovatelné. Došlo by k velkému omezení množství vytvořených anotací, protože i knihovník je jenom člověk a není schopen přečíst veškerou literaturu z knihovního fondu. Zároveň by tím knihovna přišla o anotace jako takové, neboť čtenář by byl odkázán jen na to málo, které knihovníci opravdu přečtou, a z obvyklé dostupné funkce knihoven by se stala jen okrajová záležitost. Na druhou stranu je zarážející fakt, že se víceméně předpokládá situace, kdy se knihovník v lepším případě vyjadřuje o knize, kterou pár minut prolistovával a pročetl, nebo v horším případě jen přeformuluje anotaci nakladatelskou. Všechny problémy spojené s interpretací díla a jeho správného výkladu najednou vystupují na světlo o to naléhavěji, protože knihovník se musí vyjadřovat o díle, které pořádně nezná. Věří-li svému úsudku, který je opřen jen o krátké seznámení se s dílem, může velice snadno tvrdit nepravdu a interpretačně knihu posunout. Opře-li se o informaci poskytnutou nakladatelem nebo o informaci načerpanou z otevřených zdrojů na internetu, čelí problémům s věrohodností těchto zprostředkovatelů informací, na kterých následně staví svůj

²⁴ O’CONNOR, Flannery. *Collected Works*. 1. publ. London: The Library of America, 1988, s. 1097-1098. ISBN 978-0-940450-37-0.

výtvar. Nemohu se zbavit pocitu jakési nelogičnosti toho, že je čtenářům předkládáno shrnutí daného díla od člověka, který danou knihu nikdy pořádně nečetl. Knihovník musí velice pečlivě vážit slova, aby se nedopustil chyby. Vedle toho se ale stejně silně obávám subjektivity u té anotace, jejíž primární dokument knihovník četl. Pokud kniha v knihovníkovi zanechá pocity (ať už kladné či záporné), stává se knihovník náchylnějším k projevení těchto svých osobních dojmů do anotace a takto případně ovlivní i čtenáře.

2.2.2. Obsahová složka anotace

Nyní, když už je knihovník s dílem seznámen, je před ním úkol danou anotaci reálně stvořit. Anotaci může obohatit specifická informace o autorovi, díle, edici či podmínkách vzniku – za zmínku například stojí informace hovořící o vítězství (či nominaci) v literární soutěži, autorovo předešlé úspěšné dílo, zdali má dílo svou filmovou adaptaci a podobně. Tyto informace jsou ale pouze doplňkem obsahové složky anotace, která je pro anotaci stěžejní.

Jelikož má anotace pomoci získat čtenáři přehled o dané knize, měl by od knihovny dostat potřebné informace. Anotace by tedy měla být obsahovat popis díla zaměřený na důkladné seznámení čtenáře s dílem. Při tvorbě anotace je zároveň třeba mít na paměti, že je určena pro čtenáře, který knihu ještě nejspíš nečetl, a proto je nutné velice zvažovat, co vše má být součástí anotace.

Dle mého názoru se dá kniha popsat dvěma základními způsoby. Prvním z nich je kompletní podání informací s možnou výjimkou neodhalení finálních myšlenek díla. Čtenář má pak před sebou dostatek podkladů pro poučené rozhodnutí a knihovna tak dostojí očekávání. Tvorba takové anotace je poněkud náročnější na čas, protože je potřeba knihu kompletně popsat. Z takto vzniklé anotace by se však mohl stát opravdu kvalitní informační zdroj, který by mohl najít uplatnění i na internetu, kde je o hodnověrné informace mezi tou spoustou informací neověřených vždy zájem. Negativní na tomto postupu je fakt, že čtenář dostává informace, které zásadně ovlivní jeho výsledný dojem z dané knihy. Přistoupí-li čtenář k vybrané knize bez jakýchkoliv předchozích informací, nebude zpočátku vědět, o jaký žánr se jedná, jaká jsou jména hlavních postav, nebude vědět dokonce ani nástin dějové linky. Od první strany tedy bude přemýšlet a posuzovat, která postava je opravdu důležitá a dějově nosná a která má pouze epizodní význam. Přečte-li si čtenář v anotaci, že hlavní postava z knihy *Anglický pacient* je člověk umírající na popáleniny, od počátku přistupuje k této postavě jako k chodící mrtvole a je jen otázkou času, kdy tato postava (konečně) zemře.

Jelikož v dané knize letec umírá (dá-li se to tak vůbec interpretovat) až na samém konci knihy, tato základní informace o ději může pochroumat celý dojem z knihy a především aktuální prožitek při čtení – jakkoliv to může popis pravdivý. Autorův záměr je zde totiž (ať už byl původně jakýkoliv) narušen vpádem anotace. Dokonce si myslím, že i u knihy *Když jsem umírala* (v anglickém originále *As I Lay Dying*, lay ve významu ležet) nemá anotace právo prozrazovat, že daná postava opravdu zemře, ačkoliv je již na první straně na smrtelné posteli. Působí-li na čtenáře název knihy dojmem, že má snad někdo zemřít, je to jeho názor a možná je to i autorský záměr. Stejně tak ale může být autorským záměrem nenaplnit toto očekávání. Nic z toho ale anotace nemá prozrazovat.

„Nedílnou součástí konkretizace, osvojování obsahu uměleckého sdělení, je i odhalování tvůrčího estetického záměru dodávajícího obsahu originální smysl.“²⁵ Konkretizace díla začíná od první strany. Začne-li tedy čtenář číst knihu, vytváří si na postavy názor. Pokud by v anotaci na knihu *2001: Vesmírná odysea* padla zmínka o nefunkčním počítači a hrozbě pro posádku, ani by nemohla vzniknout dlouho budovaná důvěra mezi čtenářem (posádkou) a počítačem. V situacích, kdy se počítač a členové posádky sblíží a bez jakýchkoliv problémů spolupracují, by už čtenář věděl, že se počítači nedá věřit, a moment zlomu je pak pro něj jen potvrzením tohoto faktu, nikoliv překvapením. Působení díla na čtenáře je tím značně ovlivněno v neprospěch literatury. Čtenář může cítit dočasné uspokojení z faktu, že se mu díky všem těmto informacím, které dopředu načerpal, dílo lépe chápalo. Knihovna tím ovšem zasahuje jak do literatury samotné, tak do osoby čtenáře, kterému bez vyžádání ulehčuje situaci.

Čtenář může také cítit rozhořčení nad postupem knihovny. Ne každý čtenář chce vědět vše o knize, ještě než ji přečte. „*V tomto případě jsem četl dál. A dál. Nejprve se sklíčujícím pocitem, že ta kniha není natolik špatná, abych ji mohl odložit, poté se záchvěvem zaujetí, rostoucím vzrušením, až nakonec s nedůvěrou: přece nebylo možné, aby to bylo tak dobré. Odolám pokušení říci, co mě jako první zarazilo, čemu jsem se hlasitě smál a kdy jsem kroutil hlavou úžasem. Raději nechám čtenáře, ať na to přijde sám.*“²⁶ Tato ukázka pochází z předmluvy k románu *Společení hlupců*, a ačkoliv je v ní zřejmý prvek kladného hodnocení, autor se zde nedopustil toho, aby popisoval nebo vychvaloval konkrétní části knihy. V originále doslova říká „*better let the reader make the discovery on his own,*“ čili o čtení

²⁵ HAMAN, Aleš a Jan JÍLEK. *Obsahová analýza beletrie pomocí obsahových indikátorů*. 1. vyd. Praha: St. knihovna ČSR-sektor výzkumu a metodiky knihovnictví, 1986, s. 47.

²⁶ PERCY, Walker. Foreword. TOOLE, John Kennedy. *Confederacy of Dunces*. New York: Penguin Books, 2000, vi. ISBN 978-0-141-18286-5.

hovoří jako o objevení, které na čtenáře čeká. Nejedná se sice o anotaci v pravém slova smyslu, ale v danou chvíli plní velice podobnou roli – slavný spisovatel předmluvou láká k přečtení románu od neznámého spisovatele. Ani v tento moment však nepřistupuje ke konkrétním informacím, ale jen zaštiťuje svým jménem fakt, že se dle jeho názoru jedná o dobrou knihu.

Tím se dostávám k druhému možnému způsobu tvorby anotací – anotace bez informací. Součástí takovéto anotace by nebyly žádné informace o ději nebo o žánru. Zmíněn by mohl být rok vydání, kvalita překladu a podobně, ale nic, co by mohlo prozrazovat cokoli z díla. Tato anotace neovlivní čtenářův dojem z knihy, podstatná je autenticita dojmů z přečtení. Na druhou stranu, tato anotace čtenáři při rozhodování nijak nepomůže. Neznalý čtenář takto nemá ze stránek knihovny jak zjistit, o čem kniha je, a knihovna jej nutí buď zjišťovat si informace na vlastní pěst z otevřených zdrojů, nebo jej tento postup knihovny třeba i odradí, neboť jej nemá co zaujmout.

Nabízí se tedy kompromisní varianta. Pak je na knihovníkovi, co všechno bude ještě součástí takové anotace. Je zde možnost popsat děj knihy jen z poloviny, představit jej jen v základních rysech, představit jen jména hlavních postav a místo děje nebo třeba varianta využívající jen všeobecná nekonkrétní přídavná jména. Knihovník bude každopádně vždy pod tlakem nejednotné skupiny čtenářů, která po něm bude vyžadovat rozdílné výsledky, a je na něm, aby výsledná podoba nesla jeho profesní záměr a zároveň odolala kritice.

Co se týče obsahu modelové anotace, Aleš Haman by ji, jak tvrdí v díle *Obsahová analýza beletrie pomocí obsahových indikátorů*, vytvořil takto: děj (a jeho různé složky – dějinná epocha, společenské prostředí, místní prostředí, společenské vztahy atd.), rozsah díla, rozlišení výpravnosti a popisnosti nebo dialogičnosti a monologičnosti, užití událostního způsobu podání (vyprávění ve třetí osobě) nebo ich-formy. Jeho názory každopádně narážejí na skutečnost možného nežádoucího prozrazování z knihy (či naopak nedostatečné informativnosti), a proto je považuji za předlohu, o kterou se knihovník může opřít až poté, co si vyjasní, čeho chce svou anotací dosáhnout.

Zvláštní pozornost bych rád obrátil k problematice žánrového zařazení děl. Žánry by mohly být jedním z kompromisních údajů v anotacích, které knihu čtenáři přiblíží a zároveň ji ponechají v dostatečné anonymitě. Mohou sice existovat díla, která se dají jednoduše a výstižně zařadit. Je-li však potřeba použít žánrových začlenění více, je nutné vybrat jen ty opravdu nejzásadnější, aby se z anotace nestal seznam v díle jen částečně obsažených žánrů. Patrně nejlepší (z hlediska práce knihovníka i jednotné redaktorské práce knihovny) by bylo

dopředu si stanovit žánry a z těchto poté jen vybírat, aby nedocházelo ke spojení, jako je například *morální thriller*, kdy se spojí ustálené označení literárního druhu s přídavným jménem a tím vznikne originální a neotřelé označení. Zároveň je ale obtížné posoudit, co se ještě dá považovat za použitelný žánr a co už je příliš odborná a nesrozumitelná informace. Označení jako „česká literatura“, „romantická literatura“ a podobně jsou ty z všeobecné použitelných, vedle toho termín „jihooontarijská gotika“ je v našich geografických podmínkách prakticky bezvýznamové označení, které se k použití nehodí.

U některých žánrových označení je také potřeba dávat si pozor na proměny významu v čase. Na příkladu *společenské a historické literatury* je vidět posun, kdy v době vydání mohl působit jako román společenský hovořící o současnosti, za sto let (nebo již za třicet) může být stejný román považován za dílo historické, neboť pojednává o minulé době. Podobné příklady se dají mimo jiné najít i u románů s označením *vědeckofantastické*, kdy se z hudby budoucnosti stává *realismus*.

2.3. Literární druhy obsahové analýzy

Ačkoliv je obsahová analýza jen popisem jiného díla, je i ona je sama o sobě literárním dílem, které se dá rozdělit do několika poddruhů. Tyto poddruhy spojuje vztah k primárnímu dokumentu, o kterém pojednávají, liší se však v přístupu k popisu díla.

„Podle obsahu a cíle anotace rozlišujeme dva základní druhy anotací: Informativní, která podává zprávu o tématice dokumentu, popřípadě dalších vlastnostech dokumentu formou doplňujících údajů a doporučující, která hodnotí dokument podle jeho vhodnosti pro určitou kategorii uživatelů. Hodnocení postihuje jednak úroveň zpracování tématu, jednak čtenářskou náročnost díla.“²⁷ Toto členění je celkem srozumitelné. Informativní anotace podléhá všem pravidlům, která jsem dopsud zmiňoval, a jejím hlavním úkolem je dílo přiblížit čtenáři. Doporučující anotace si navíc bere za úkol doporučit danou knihu konkrétněji. Je na knihovníkovi, jak pojme dané doporučování – jestli bude knihy dělit pouze na knihy pro děti a pro dospělé, nebo jestli se pustí do hrubšího členění, které pro něj bude ovšem velice odborně náročné. Nabízí se zde také možnost vedení si jakýchsi veřejných čtenářských deníčků, ve kterých knihovníci popisují díla, která četli, i s hodnotícím prvkem. Jednalo by se ve své podstatě o psaní recenzí, které by čtenáři nabídly osobnější pohled na

²⁷ HYHLÍKOVÁ, Věra. *Informační analýza dokumentu*. 1. vyd. Praha: ÚVTEI, 1984, s. 52.

díla v knihovně, neboť by se mohli více ztotožnit s podepsanou recenzí, než s neosobní anotací. Knihovna by se v tomto směru mohla stát cenným informačním zdrojem s relativně malými náklady, protože od pracovníků knihovny se dá očekávat zájem o literaturu, které by i díky své profesi mohli rozumět více, než je běžné. „*Vnímatel (čtenář) řadí dílo na hodnotové škále intuitivně, její struktura se mění v závislosti na náročnosti díla a čtenářově kompetenci.*“²⁸ Knihovník zde sice může negativním hodnocením čtenáře od knihy odradit, ovšem celkové výhody dle mého názoru převažují.

Délka všech uvedených druhů závisí na přístupu knihovníka k popisu díla a interpretaci. Rozhodne-li se popsat knihu podrobně se zaměřením na informovanost, anotace bude pravděpodobně delší než u anotace s minimem informací. Vzhledem k tomu, že knihovna publikuje na svých vlastních stránkách, neměl by zde vzniknout žádný redakční problém s délkou textu.

V knihovnách se ovšem čtenář může setkat na místě, kde by očekával anotaci, také s obsahem děl (který může být i takto v nadpisu označen). Z mého pohledu je toto pro knihovny velký problém a zároveň velké dilema. Samotný fakt, zdali je správné, aby knihovna vůbec předkládala čtenáři podrobný popis díla, jsem již teoreticky popisoval a prakticky se na něj zaměřím i v příští kapitole. Tento problém se odvíjí od přístupu knihoven k anotacím, kdy se z anotace může stát přirozeným vývojem obsah díla.

Na knihovny v prostředí internetu ovšem číhá velká konkurence v podobě Wikipedie a jiných otevřených zdrojů. Od knihovny se pravděpodobně očekává, že její online katalog bude pojednávat o knihách a poskytne o nich dostatečné informace. Čtenář (občan) se může na internetu svobodně podívat i do jiných zdrojů bez ohledu na online katalog knihovny.

Například Wikipedie ve své anglické verzi nabízí záznam o většině překládaných děl. Ačkoliv je kvalita těchto záznamů různá, jejich formální podoba si je podobná. Pro popsání vzhledu této stránky použiji záznam o knize *Klub rváčů*²⁹.

Po krátkém shrnujícím odstavci, který je v podstatě informativní anotací, následuje poněkud netradičně kapitola *History* (Historie), která zde popisuje vznik knihy, její prvotní odmítnutí nakladateli a následný úspěch. Po této netradiční vsuvce následuje již tradiční kapitola *Plot* (Děj), ve které je popsán obsah knihy. Obsah knihy je často předmětem dohadů při editaci a výsledná podoba se ustálí až po vzniku konsenzu tvůrčí komunity, která se

²⁸ HAMAN, Aleš a Jan JÍLEK. *Obsahová analýza beletrie pomocí obsahových indikátorů*. 1. vyd. Praha: St. knihovna ČSR-sektor výzkumu a metodiky knihovnictví, 1986, s. 47.

²⁹ Fight Club. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. 2001- [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: [http://en.wikipedia.org/wiki/Fight_Club_\(novel\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Fight_Club_(novel))

dohodne na přijatelné podobě. Následující kapitoly *Characters* (Postavy), *Motifs* (Motivy) a *Themes* (Témata) dále vykládají jednotlivé části knihy a rozebírají její jednotlivé aspekty. Ačkoliv tyto kapitoly tvoří nadstandardní rozšíření, jsou zpracovány kvalitně a zvyšují úroveň záznamu. Kapitola *Awards* (Ceny) hovoří o získaných oceněních a záznam ukončuje přehled všech publikovaných vydání knihy.

Je však nutné pohlížet na všechny zde uvedené informace jako na encyklopedický záznam. Ačkoliv je katalog knihovny i záznam na Wikipedii dostupný online, knihovna se dle mého názoru nesmí snažit soupeřit v informativnosti. Jakkoliv je snaha o co nejkompaktnější popis dokumentu v konkurenčním prostředí pochopitelná, knihovník by měl takovouto anotaci vytvořit až po zvážení všech pro a proti, a pokud se nakonec rozhodne napsat anotaci, která bude připomínat spíše obsah díla, měl by k tomu dojít po své úvaze, nikoliv pod tlakem z internetu.

Posledním typem anotace, který bych chtěl zmínit, je anotace nakladatelská. Nakladatelská anotace slouží jako reklamní prezentace nakladatele, který zde svými slovy propaguje dané dílo. Jelikož se s touto anotací setkají čtenáři nejčastěji na obálce knihy, případně na stránkách internetového obchodu, mohou propadnout jisté iluzi o důvěryhodnosti a spolehlivosti daného textu. Vždy by však měl mít čtenář na paměti, že nakladatelská anotace není nic víc, než knižní ekvivalent reklamy na prací prášek. Pokud by začal čtenář prisuzovat takové anotaci větší váhu a začal ji nekriticky přijímat jako jediný a rozhodující zdroj informací o knize, kterou má zájem si přečíst či koupit, nechal by se nepřiměřeně ovlivnit reklamou. Tato reklama možná nepůsobí agresivně jako hlasitá reklamní znělka, nicméně je to stále jen reklama. Stejně jako reklama na prací prášek nikdy nebude tvrdit, že některé skvrny prostě nevyperete, stejně tak nebude nakladatelská anotace tvrdit, že kniha má slabá místa a že by bylo pro čtenáře lepší, kdyby sáhnul po knize jiné. Nakladatelská anotace je důležitá svou rychle podanou informační hodnotou, neboť mnohdy je to jediný zesummarizovaný text o daném díle, který se dá sehnat a využít k informování o dokumentu. Z pohledu obsahové analýzy a férového hodnocení se ale jedná o nereprezentativní prvek, který by knihovníkem neměl být pro svou zaujatost využíván.

3. Využití anotací

V této kapitole se zaměřím na praktické využívání anotací v knihovnách. Principy používání a obsahové sdělení anotace popíši na konkrétních příkladech z jednotlivých knihoven. Jelikož není možné v rámci této práce věrně popsat větší množství knihoven, zaměřím se pouze na hlavní směry. I samotný výběr knih v daných knihovnách je zkreslující a podaný obraz nemusí přesně odrážet realitu celkového stavu. Pokusím se však na vybraných ukázkách popsat situaci tak, jak může působit na čtenáře, který nezná katalog knihovny dopodrobna jako knihovník, ale jen se snaží najít si knihu na čtení.

3.1. Cormac McCarthy - Cesta

Na jednom konkrétním příkladu románu z roku 2006 (do češtiny přeloženého v roce 2008) se pokusím popsat a porovnat jednotlivé dále rozepisované způsoby práce s anotací. Pro tento román jsem se rozhodl z několika důvodů. V překladu vyšel v roce 2008, čili je to román takřka aktuální, navíc v době dokončování práce (červenec 2012) vydalo nakladatelství Argo již devátou knihu od autora McCarthyho, čili se jedná o autora populárního, který má potenciál přivést ke čtení nové čtenáře. Tato kniha také získala v roce 2007 Pulitzerovu cenu za fikci, což může být pro některé čtenáře další důvod pro přečtení právě této knihy. Na základě těchto tří důvodů očekávám, že i pokud by knihovna neanotovala každou knihu, právě u této knihy anotace bude. Kniha je to nová, tudíž i anotace by měla být aktuální. O knize byla navíc publikována řada recenzí v českých denících (a samozřejmě řada textů na internetu) a je tedy zajímavé sledovat, jak se s tímto knihovnicí vypořádají.

Pro přiblížení knihy zde nyní uvedu vlastní stručný obsah knihy (nikoliv anotaci!). Román *Cesta* je rozsahem nevelká kniha o 185 stranách popisující život otce a syna ve světě, který byl postižen nepopsanou katastrofou. Společnost zde nic neprodukuje a městy se prohánějí jen zbídačené skupiny lidí plundrující poslední zásoby jídla. Otec se synem se snaží dostat se na jih k moři a na své cestě postupují jen s nákupním košíkem s věcmi, které najdou. Otec a syn neustále trpí hladem a na nohou je drží jen otcem vymyšlený Oheň, ztělesňovaný jeho synem, který vede dobré lidi dál s nadějí v lepší zítřky. Po krátkém radostném intermezzu v jaderném krytu plném jídla a s tekoucí vodou musí dvojice opět postupovat dál na jih a po střetu s ozbrojenou tlupou je otec nucen vystřelit i jednu ze dvou kulek v revolveru, kterým chrání sebe a syna. Do děje občas zasáhnou otcovy vzpomínky na jeho ženu, která v sobě nenašla dostatek síly pro život v nových poměrech a zabila se. Chatrný

zdravotní stav, prochladnutí, nedostatek jídla a vyčerpání z dlouhé cesty se nakonec na otci podepisují a ten v závěru knihy u břehu moře umírá. Syna se ujímá manželská dvojice a zdá se, že vede chlapce do nové vzkvétající lidské společnosti. (Jelikož i zde se nabízí více než jedno možné interpretační vyjádření, připojuji sem ještě alternativní interpretaci závěru knihy: „*Může jít o poslední otcovu vzpomínku na nadčasové místo dětské nevinnosti, ale též o první věty chlapcova vyprávění v novém světě, který na ztracenou nádheru Země nikdy nezapomene.*“³⁰). Kniha je psána v jednoduchých větách s minimem souvětí bez uvozovek signalizujících přímou řeč. Častokrát je při dialogích není lehké odlišit, kterou repliku říká otec a kterou syn. Kniha je členěna na nečíslované odstavce a děj je po většinu doby řazen chronologicky.

Nakladatelská anotace z přebalu knihu popisuje takto: „*Nevychází mnoho románů, kdy čtenář nabude pocitu, že čte něco naprosto zásadního o své existenci. O existenci člověka, lidstva, civilizace, planety Země. Román nejznámějšího současného amerického spisovatele Cormaca McCarthyho Cesta (The Road, 2006), který získal v loňském roce Pulitzerovu cenu, je právě toho druhu. Jak malicherné se zdají být vedle tohoto prostého a čistého "zálesáckého" příběhu o přežití v časech post-apokalypsy jinak také dobré romány jiných autorů o manželských nevěrách, komplikovaných sexuálních orientacích, rodinných válkách a honbě za postavením. Většina McCarthyho knih má existenciální a společenský přesah a zároveň je dobrodružnou literaturou pro muže v duchu krvavých rodokapsů. Celá jeho tvorba jako by se stylizovala do hrůzně věcné a poetické výpovědi temného vizionáře v téměř starozákonním duchu. „Bůh není a my jsme jeho proroci,“ říká jedna postava v Cestě. Je to ďábelský, anebo hluboce lidský nápad napsat jakousi science-fiction o světě několik let po globální katastrofě blíže neurčeného druhu, kdy na zplundrované a nehostinné zemi už nemá co růst a umírají na ní poslední zbytky zbědovaných lidí? Přes Ameriku, po silnicích, putuje nezapomenutelná dvojice otec a syn směrem k moři, aniž existuje důvod k nějaké budoucnosti. Aniž existuje jakýkoli důvod k jejich cestě. Nemají vlastně pořádně kam dojít. Román není doslova o ničem jiném než o holé naději zůstat naživu do příštího dne - nepromoknout a nezmrznout, sehnat jídlo, vyhnout se vrahům, přespat v bezpečném úkrytu -, pokračovat v životě, který by nikdo v dnešní době životem ani nenazval, jít dál. Je to jakási fiktivní šachová partie, rozehraná Bůh ví kým s člověkem, který je schopen toho nejhoršího i*

³⁰ SVĚŘÁK, Michal. *Svět v hrsti prachu*. 1. vyd. Praha: Argo, 2012. ISBN 978-80-257-0407-3.

toho nejlepšího.“³¹ Tento text, napsaný nikoliv autorem, ale někým z českého nakladatelství, není možné brát příliš vážně. Z vyznění tohoto textu by se čtenáři zdálo, že čte jakýsi bájný epos, který mu prozradí tajemství nitra duše i vzdáleného vesmíru, to vše ani ne na dvou stech stranách textu. Autor je zde popisován jako nejuznávanější autor současnosti, což je samo o sobě natolik sporné a nekorektní vůči ostatním autorům, že to prostě nelze brát vážně, ale pouze jako propagační proklamaci. Obsahovou stránku románu tato anotace neprozrazuje příliš, ačkoliv zřetelně čerpá z neutěšených poměrů ve fiktivním světě a poněkud bulvárně láká na trápení a bědování. Odhaluje zde sice řadu skutečností z románu, které na prvních pěti stranách čtenář nemá šanci znát (vyhýbání se vrahům, přespávání v bezpečném úkrytu), avšak zároveň nejde v prozrazování děje knihy nijak do hloubky. Formou vyprávění se tato anotace nijak nezabývá.

Stále se však nejedná o nic víc než o reklamu na prací prášek. Takováto ani žádná podobná práce by se na stránkách knihovny neměla v žádném případě objevit, neboť podává zaujatý a nepřesný výklad o díle.

3.1.1. Zpracování *Cesty* v Městské knihovně v Praze

Městská knihovna v Praze tuto knihu má ve svém fondu. K dispozici je jak český překlad, tak anglický originál, obě verze v katalogu sdílejí stejnou anotaci. Knihovna nabízí o díle dva různé texty.

První text: „*Neobvyklá kniha lehce prostupující do sci-fi literatury vypráví zdánlivě beznadějný příběh otce a syna, kteří jsou na cestě za lepším i když naprosto nedostupným životem.*“³² Tato anotace sestávající z jediné věty nechce prozrazovat z knihy příliš a dle mého názoru je dobře napsána. Seznamuje čtenáře se dvěma hlavními postavami a nezmiňuje přitom nic víc, než co by se čtenář dozvěděl na prvních pěti stranách knihy (čili že hlavní postavy, otec a syn, jsou na cestě s koncem v nedohlednu). Používá sice hodnotící prvek ve slově „neobvyklá“ (co přesně je neobvyklé už nezmiňuje, je tedy těžko k posouzení, co přesně tím knihovník myslel) a zmiňuje jeden literární žánr (sci-fi), který pro knihu není zásadní, a tak se mu dostává až zbytečné pozornosti, která někoho může i odradit. Tyto chyby jsou v zásadě marginální a je samozřejmě otázkou, na kolik lze považovat v jednověťé anotaci volbu slov vůbec za chybu. Chybějící čárka před *i když* je snad jen nešťastným nedopatřením.

³¹ Text se nachází na přebalu knihy: MCCARTHY, Cormac. *Cesta*. 1. vyd. Praha: Argo, 2008. ISBN 978-80-7203-973-9.

³² *Cesta*. In: *Městská knihovna v Praze* [online]. c 2010- [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: <http://search.mlp.cz/?lang=cs&action=sTitul&key=2672892>

Druhý text: „*Dva hrdinové putují zničenou zemí po blíže neurčené katastrofě. Nemohou pořádně dýchat, celý zemský povrch je pokrytý popelem, jenž zatemnil i Slunce. Kromě živočišných a rostlinných druhů, které postupně zmizely, vymírají i lidé. Přeživší jsou odkázáni na hledání zásob z časů před katastrofou a je jen otázkou času, kdy i tyto poklady dojdou. Hledání jídla se tedy stává základním smyslem života. Pro jídlo se lidé zabíjejí, dokonce dochází ke kanibalismu, po silnicích se sunou osamělí poutníci bojící se i vlastního stínu. Otec s desetiletým synkem stejně jako ostatní obchází zplundrovaná města, v nichž už žádné jídlo ani lidé nejsou. Přesto zkouší své štěstí. S nákupním vozíkem bezvýsledně brázdí zemi, nenacházejí prázdnou naději.*“³³ Tento text je o poznání horší kvality. Zatímco se v prvním textu okamžitě zmiňuje identita hlavních hrdinů, musí nyní čtenář číst až do začátku šesté věty, aby se tuto informaci konečně dozvěděl. Text zmiňuje strach z kanibalismu, ke kterému ovšem v knize dochází jen jednou, a to pouze prostřednictvím výpovědi jedné vedlejší postavy až ve druhé polovině knihy. K zabíjení kvůli jídlu v knize nedojde vůbec, ačkoliv se o této možnosti také uvažuje. Text tedy prozrazuje část děje, kterou si čtenář přečte až po více než sto stranách. Zároveň také mylně informuje o části děje, která se nestane. Anotace celou knihu zjednodušuje na neustálé utrpení (tam, kde postavy údajně nenacházejí prázdnou naději, ve skutečnosti dochází k občasným důvodům k radosti) a tímto podává nekorektní pohled na knihu. Jelikož v závěru textu bezvýsledně brázdí zemi *oni* a nikoliv *otec se synem*, správný tvar přechodníku by měl být *nenacházejíce*.

Tyto texty různým způsobem vypovídají o stejné knize. Není zcela patrné, jestli knihovník knihu četl, neboť podané informace souvisí čistě jen s dějem knihy, který se dá lehce zjistit z otevřených zdrojů. Z vyznění druhého textu se ale dá soudit, že jeho autor knihu četl: snaží se o celkem detailní popis situace a výčet scén, zároveň však nenaznačuje konec celé knihy, jehož odhalení tímto nechává na čtenáři. Knihu zároveň přibarvuje vlastními konstrukcemi, takže zřejmě má jakousi představu o náladě knihy. Po přečtení první anotace je navíc velice obtížné nesklouznout zrakem i k textu druhému, který tak bohužel negativně ovlivňuje vyznění první anotace.

Otázka autorství obou textů zde není řešena, oba jsou anonymní a působí dojmem, že byly vytvořeny pracovníkem knihovny. Při použití vyhledávače *Google* na první větu prvního textu je výsledek uspokojivý, výsledný záznam nalezne pouze pro stránku knihovny. Při použití vyhledávače i pro první větu druhého textu však vyhledávač nachází ve výsledcích

³³ Viz. poznámka č. 32

recenzi knihy publikovanou na serveru *idnes.cz*³⁴. Konkrétně část textu navazující na podnadpis *Když popel zakryje slunce* obsahuje věty či části vět, které nápadně připomínají druhý text v katalogu knihovny. Text recenze je obsáhlejší a text z knihovny si z něj vybírá vždy jen části vět, které následně spojuje do vlastního celku. Občas jsou nahrazena jednotlivá slova, například když přeživší hledají zásoby z časů před katastrofou, recenze použije slovo *konzerva*, zatímco anotace *poklad*. V jedné verzi se hledání jídla stává *základním* smyslem života, ve druhé *doslova* smyslem života. V obou verzích je celý zemský povrch pokrytý popelem, který dokonce zatemnil i Slunce. Tam, kde recenze použije formulaci *všechny ovládá strach*, opisuje anotace to samé v podobě *poutníci se bojí i vlastního stínu*. V obou verzích vymírají lidé i rostliny i živočichové. Podobností je více než dost na to, aby to byla jen shoda okolností.

Ačkoliv nemám průkazné důkazy a je teoreticky možné, že poškozeným je v tomto případě knihovna, jejíž text byl okopírován, vše svědčí o opaku. Text recenze popisuje knihu až do samého konce a z toho usuzuji, že autor recenze knihu skutečně četl. Vyjadřuje se nejen k ději, ale také k formě a celkovému dojmu z knihy. Jeho formulace navíc dávají mnohem větší smysl: v textu popisuje, jak se otec a syn „*vyhýbají kontaktu s jinými lidmi, jak utíkají před organizovanou tlupou kanibalů*“,“³⁵ čili anotací proklamovaná osamělost vyplývá na povrch ve své skutečné podobě, stejně jako kanibalismus.

Text použitý na stránkách knihovny dle všech dostupných indicií vypadá jako přeformulovaná část tří odstavců publikované recenze. Zdroj zde není uveden, stejně tak není uvedeno ani to, jestli má knihovna svolení k užití (pravděpodobného) primárního dokumentu.

3.1.2. Zpracování *Cesty* v ostatních knihovnách

Pro další podobu zpracování tohoto románu se podívám na mou domovskou Městskou knihovnu ve Valašském Meziříčí. I tato knihovna má titul ve svém fondu a nabízí o něm jeden text.

„Román se odehrává ve světě sežehnutém neznámou katastrofou. Otec se synem putují šedivou zimní krajinou a děsí se každého náznaku, že nejsou sami, kdo přežil; od posledních lidí totiž rozhodně nemohou čekat nic dobrého. Dvojici drží při životě jen to, co uveze jejich nákupní vozík a co občas najdou v prázdných domech. Jejich cílem je mořské pobřeží, ale i

³⁴ OLEHLA, Richard. McCarthyho Cesta aspiruje na titul kniha roku. *Idnes.cz* [online]. c 1999-2012 [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: http://kultura.idnes.cz/literatura.aspx?c=A080301_925917_literatura_kot

³⁵ Viz poznámka č. 34

*tam se samozřejmě ukáže, že naděje už neexistuje. Nebo snad ano*³⁶. Přesně v této podobě včetně chybějícího ukončujícího interpunkčního znaménka je zde *Cesta* anotována. Anotace představuje románový svět i hlavní postavy včetně smyslu jejich putování. Poté však nepochopitelně přeskakuje až na samý závěr knihy, kdy se dvojici konečně povede dojít ke břehům moře a explicitně zde říká, že ani zde *naděje neexistuje*, což je vzhledem ke čtenáři značně neohleduplné. Korunu všemu nasazují poslední tři slova, která prozrazují možnou naději ukrytou v samém závěru, doslova v posledním odstavci knihy. Z obsahového popisu je to tragický příklad, jak by anotace rozhodně neměla vypadat. Anotace je nepodepsaná a neobsahuje poznámku o původu textu.

Městská knihovna ve Valašském Meziříčí však tuto anotaci nestvořila. Její plné znění je možno si přečíst například na stránkách Městské knihovny v Ústí nad Orlicí, kde se v závěru píše: „[...] *Nebo snad ano? Za tento román autor obdržel v roce 2007 Pulitzerovu cenu.*“³⁷ Ani zde není poznámka o případném externím autorství zanesena, ačkoliv se o externí dokument jedná. Jedná se o nakladatelskou anotaci zdrojově pocházející z internetových stránek nakladatelství Argo.³⁸

Knihovna Jiřího Mahena v Brně využívá jinou anotaci. „*Ve svém románu, za který získal v roce 2007 Pulitzerovu cenu, se Cormac McCarthy pustil opět netradičním způsobem tentokrát do žánru sci-fi a napsal svoji vizi Země po jakési blíže neurčené katastrofě. Na nehostinné a zplundrované planetě už nemá co růst a umírají na ní poslední zbytky zbědovaných lidí. Přes Ameriku, po silnicích, putuje dvojice otec a syn směrem k moři, aniž existuje důvod k nějaké budoucnosti...*“³⁹ Obsahově se text nijak zásadně neliší od anotace předchozí, mírným pozitivem snad může být to, že zde chybí ona poslední tři slova. Tato anotace neobsahuje poznámku o možném externím původu a objevuje se v řadě dalších knihoven, mimo jiné je užita i v internetovém knihkupectví Kosmas.cz⁴⁰. Jelikož portál Kosmas.cz vlastní anotace nevytváří, ale pouze přejímá texty dodané nakladateli, jedná se i zde o neoznačenou nakladatelskou anotaci.

³⁶ Cesta. In: *Městská knihovna Valašské Meziříčí* [online]. c 2007- 2011 [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: http://77.48.90.62/zaznam.php?detail_num=58535

³⁷ Cesta. In: *Městská knihovna Ústí nad Orlicí* [online]. c 2009- [cit. 2012-07-22]. Dostupné z <http://www.knihovna-uo.cz/Clavius/l.dll?cll~77090>

³⁸ Cesta. In: *Nakladatelství Argo* [online]. c 2012 [cit. 2012-07-22]. Dostupné z <http://www.argo.cz/knihy/139086/cesta/>

³⁹ Cesta. In: *Knihovna Jiřího Mahena v Brně* [online]. c 2009-2012 [cit. 2012-07-22]. Dostupné z <http://katalog.kjm.cz/l.dll?cll~71127241>

⁴⁰ Cormac McCarthy. In: *Kosmas.cz* [online]. c 2012 [cit. 2012-07-22]. Dostupné z <http://www.kosmas.cz/autor/322/cormac-mccarthy/>

3.2. Využití anotací v Městské knihovně v Praze

Městská knihovna v Praze umožňuje vyhledávání v online katalogu jednoduše z hlavní stránky svého internetového portálu. Po vyhledání díla se čtenář dostane na záznam knihy, který je zpravidla opatřen dvěma popisnými texty.

Tučně vyznačená krátká anotace je rozsahem nevelká, maximálně dvouvětá.

Hned pod ní je text nadepsaný slovem *Obsah*, kde se na přibližně deseti řádcích shrnuje dílo. Na jednu stranu je třeba uznat, že se z čistě formálního hlediska jedná o obsah knihy, který nemusí sdílet stejné hodnoty jako anotace. Vzhledem k tomu, že je umístěn ihned pod skutečnou anotací a plní v konkrétních příkladech totožnou úlohu (tedy informuje čtenáře o titulu), budu popisovat daný text jako obsahovou anotaci.

Žádná z anotací není podepsána, autorství tedy spadá pod hlavičku knihovny. Jak jsem však ukázal na příkladu záznamu románu *Cesta*, skutečnost tomu nemusí odpovídat.

Obsahová anotace je problémová. Jak jsem již uvedl výše, „*nedílnou součástí konkretizace je osvojování obsahu uměleckého sdělení*“⁴¹. Odhalování obsahu knihy by mělo být součástí prožitku ze čtení. Pokud anotace prozradí zápletku před samotnou četbou, značně tím ovlivní celé působení románu na čtenáře. Například obsahová anotace románu *2001: Vesmírná odysea*⁴² čtenáři říká, že se počítač pokusí posádku zabít (což se v knize děje ve čtvrté části z pěti) a že dojde k setkání s mimozemskou civilizací (to se stane až v páté části), a tímto naprosto zásadně vstupuje do vztahu čtenář-kniha. Obsahová anotace románu *Vysvobození*⁴³ zase říká, že se hlavní postavy budou muset odhodlat i zabít. To se ale v knize stane až na straně 114 z 260, v daný moment to působí překvapivě a celý následující děj to znatelně ovlivní. I v tomto případě se jedná o nešťastné prozrazení části děje. Rozhodně takto nevypadá každá obsahová anotace, ale už jen ten fakt, že je knihovna využívá, v sobě nese nejistotu z výsledku a přílišného odhalení děje. Číst takovou anotaci je vzhledem k eventuálnímu čtení celé knihy hazardování s možným celkovým dojmem. V jiných, ne tak křiklavých případech je anotace k primárnímu dokumentu více ohleduplná a zmiňuje jen méně podstatné informace, především z první poloviny knihy. Označení *Obsah* je tak poněkud sporné, protože celý obsah knihovna vlastně nikdy nepředstavuje. Každopádně text

⁴¹ Viz poznámka č. 25

⁴² 2001: Vesmírná odysea. In: *Městská knihovna v Praze* [online]. c 2010- [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: <http://search.mlp.cz/?lang=cs&action=sTitul&key=2715229>

⁴³ Vysvobození. In: *Městská knihovna v Praze* [online]. c 2010- [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: <http://search.mlp.cz/?lang=cs&action=sDilo&key=3570506#/dk=key-eq:3570506>

nese prvky obsahové anotace a s různou úrovní popisnosti se zde čtenáři přibližuje obsah knihy.

Informativní anotace si drží svůj vysoký standard a s maximální stručností popisuje dané dílo. Například záznam u knihy *Spolčení hlupců* knihu popisuje takto: „*Satirická groteska z Ameriky 60. let 20. stol. vyniká kritickým postřehem, humorem, ale i výstředností hlavního hrdiny.*“⁴⁴ Čtenář se tedy dozví, kdy se odehrává děj románu, kdo je hlavní postavou a že se jedná o humornou knihu. I u jiných knih je anotace tvořena s ohledem právě na tyto informace a čtenáři tak knihovna předkládá rychlé a srozumitelné informace. Množství informací, které by čtenáři mohly pokazit dojem ze čtení je i díky stručnosti anotace velice malé.

K chybám přesto dochází. Například u záznamu knihy *Anglický pacient*⁴⁵ je popisován pacient jako *umírající*, ačkoliv by se jeho popisu více hodilo označení *vážně popálený*. Jeho zranění, jakkoliv zmrzačující může být, je v knize, co se medicínského hodnocení týče, vcelku přecházeno a v závěru knihy dokonce zaznívá v dopise od jeho ošetřovatelky: „*Mohla jsem ho zachránit, anebo s ním být alespoň do až do konce. Vím toho o spáleninách hodně.*“⁴⁶ Ostatně jeho aktuální stav pro román není nijak stěžejní, informace o umírání je poněkud nadbytečná. V tomto případě možná došlo k prolnutí knihy s filmovou adaptací, kde ošetřovatelka v závěru filmu svého pacienta předávákuje morfinem. Chyby jako tato nejsou fatální, ale vždy je prostor ke zlepšení.

Městskou knihovnu v Praze je třeba pochválit za to, jak se staví k užití anotací. V jejím podání je anotace povětšinou produktem tvůrčí činnosti, která je určena pro čtenáře a tak je také tvořena. Pro vylepšení celého dojmu by mohla knihovna zapracovat na lepším oddělení obou anotací, především s ohledem na čtenáře, který si nepřeje dopředu vědět o knize přehnaně mnoho informací. V současné době totiž musí hodně přivírat oči, aby při klikání na tlačítko *Půjčte si* nechtěně nespátril něco z obsahové anotace. Pokud by byla obsahová anotace celá skrytá pod vysouvacím menu, které by se jedním kliknutím rozvinulo po stránce, knihovna by tak tento problém vyřešila jen s malým zásahem do fungujícího stavu.

⁴⁴ Spolčení hlupců. In: *Městská knihovna v Praze* [online]. c 2010- [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: <http://search.mlp.cz/?lang=cs&action=sTitul&key=2004012>

⁴⁵ Anglický pacient. In: *Městská knihovna v Praze* [online]. c 2010- [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: <http://search.mlp.cz/?lang=cs&action=sDilo&key=3145450#/dk=key-eq:314545>

⁴⁶ ONDAATJE, Michael. *Anglický pacient*. 2. vyd. Praha: Argo, 2007, s. 257-258. ISBN 978-80-7203-881-7.

Velkou kaňkou je pro mě však neoznačené využívání textů z externích zdrojů - kromě zmíněné *Cesty* jsou přebrány obě anotace i u *Anglického pacienta*⁴⁷ a samozřejmě i jiných knih. Nejedná se sice o pravidlo, ale děje se tak a jinak chvályhodná koncepce tvorby vlastních anotací je tímto poněkud podlamována.

3.3. Využití anotací v ostatních knihovnách

Na příkladu anotace z Městské knihovny ve Valašském Meziříčí lze vidět, že anotace není jen projevem tvůrčí činnosti, ale také projevem kopírování pomocí úkonu *ctrl+c/ctrl+v*. Jak mohu z vlastní praxe a z četných rozhovorů s pracovníky knihoven potvrdit, tento systém práce je natolik zaběhaný, že na něm mnozí knihovníci nespátřují nic špatného a vidí jej jako vylepšení a usnadnění práce jak pro knihovny, tak pro čtenáře.

Když se dostane katalogizátorovi v knihovně do rukou nová kniha, kterou je potřeba zanést do systému, knihovník se pro záznam podívá do Souborného katalogu a odtud stáhne požadované informace. Pokud v jeho knihovně využívají anotace, podívá se zároveň po záznamu anotace. Pokud jej ostatní knihovny, které vlastní titul ve svém fondu, náhodou nemají, může záznam buď sám vytvořit, což je časově náročné a vyžaduje to snahu a vlastní tvořivost, nebo může přistoupit k daleko jednodušší a rychlejší variantě a podívat se například na server Kosmas.cz, který disponuje velkým množstvím titulů a u každého z nich zároveň nabízí také krátký informativní popis vytvářený nakladatelem. Takto knihovník „vytvoří“ anotaci přibližně za jednu minutu v závislosti na jeho rychlosti a rychlosti internetového připojení jeho počítače. Reálná tvorba anotací se z knihoven vytrácí a přenechává prostor předpřipraveným textům.

Výhody jsou zřejmé – knihovna ušetří čas a peníze a na svých stránkách jednoduše nabídne informační zdroj, který plně nahradí práci knihovníka, a čtenář i přesto získá zdroj informací o primárním dokumentu.

V dnešní době navíc existuje projekt *ObalkyKnih.cz*, který vznikl v roce 2008 za účelem integrace obálek knih do katalogů. V roce 2010 prošel rozšířením a nyní nabízí knihovnám také další obohacující prvky, jako například obsahy knížeček. Dle informací z jejich

⁴⁷ Michael Ondaatje. In: *Nakladatelství Argo* [online]. c 2012 [cit. 2012-07-22]. Dostupné z <http://www.argo.cz/autori/55439/ondaatje-michael/>
Anglický pacient. In: *Nakladatelství Argo* [online]. c 2012 [cit. 2012-07-22]. Dostupné z <http://www.argo.cz/knihy/120276/anglicky-pacient/>

webové stránky⁴⁸ obsahuje jejich databáze již 63 666 obsahů a ty si od nich stahuje přes 130 knihoven. Do této databáze přispívají mimo jiné firmy jako *Vltava a.s.*, *Pavel Dobrovský*, *Kosmas.cz* a mnoho dalších.⁴⁹ Mezi službami pro nakladatele, které mají nakladatele přesvědčit k zapojení se do tohoto projektu, je uvedeno mimo jiné toto: „*Poskytnutím obálek svých knih nabídnete svoje zboží atraktivnější formou, přičemž je čtenáři umožněno prokliknout se na vaše stránky, kde může zakoupit knižku, kterou aktuálně poptává.*“⁵⁰ Z online katalogu se tak stává reklamní plocha pro prezentaci produktů jednotlivých firem.

Tvorba anotací tedy přechází z knihoven do nakladatelství. Všude v mé práci, kde jsem tvrdil, že anotaci píše knihovník, je možné maximálně pokrčít rameny. Pravidla pro vytváření anotací najednou nepodléhají pravidlům knihovnickým a interpretačním, ale marketingovým. Knihovna ztrácí kontrolu nad tvorbou anotace a v lepším případě se stává jen jakýmsi editorem dodaných textů. Tuto funkci plní velice dobře například Krajská vědecká knihovna v Liberci, která získané anotace značně krátí na délku maximálně dvou vět a tím dosahuje určité informační kvality, kterou by anotace na stránkách knihovny měla mít. Většina knihoven ale anotace pouze kopíruje, a tím se připravují o možnost ovlivnit podobu anotace. Mechanický problém zde najednou nabývá úplně nové podoby – knihovník sice nepopisuje bez přemýšlení celý dokument, zato bez přemýšlení kopíruje popis někoho jiného. Když poté s knihovníky o tomto mluvím a ptám se jich, jak ví, co v přebírané anotaci vůbec je, dostane se mi například odpovědi, že každou anotaci pročtou, aby odhalili možné gramatické chyby...

Etický konflikt knihoven využívajících tento systém vidím v nedostačujícím informování o skutečném původu anotací. Knihovna jako instituce důkladně popisuje své svazky tak, aby bylo vždy možné dohledat tvůrce, název díla a podobně. Při využívání externích zdrojů anotací už však jen těžko popisuje cestu ke skutečným autorům. Některé knihovny, jako například Knihovna města Plzně⁵¹, poskytují před vstupem do katalogu informaci o tom, že obálky a anotace přebírají z jiných zdrojů. Knihovna P. Bezruče v Opavě na to upozorňuje u každého záznamu knihy v katalogu v zápatí stránky odkazem na

⁴⁸O projektu Obálkyknih.cz. *Obálky knih* [online]. c 2011- [cit. 2012-07-22]. Dostupné z <http://obalkyknih.cz/about>

⁴⁹ Služby pro nakladatele. *Obálky knih* [online]. c 2011- [cit. 2012-07-22]. Dostupné z http://obalkyknih.cz/for_publishers

⁵⁰ Viz poznámka č. 49

⁵¹ On-line katalog a regionální databáze. *Knihovna města Plzně* [online]. c 2012 [cit. 2012-07-22]. Dostupné z <http://www.knihovna.plzen.eu/katalog.php>

vysvětlující stránku⁵². Tyto knihovny tak sice poskytují reklamní prostor svým partnerům, ale alespoň otevřeně přiznávají, že takový stav existuje. Vedle toho však například Městská knihovna ve Valašském Meziříčí nebo Knihovna Jiřího Mahena v Brně na svých stránkách nikde neuvádějí, že jimi používané anotace jsou jen převzaté a mírně upravené verze textů, které jejich pracovníci nevytvořili. K porušení zákona zde sice nedochází, neboť nakladatelé na své anotace neuplatňují copyrightové právo a jsou jen rádi, když jejich propagační text může vidět co nejvíce lidí, ale z etického hlediska je to dle mého názoru neomluvitelné.

Pro knihovny by v přístupu k tomuto problému mohl být vzorem server Čsfd.cz, který na stránkách jednotlivých filmů uvádí také jejich obsah. Tento obsah buď tvoří registrovaní uživatelé, nebo (jak se děje ve většině případů) pochází od distributora filmu. Tento text má hned za svým koncem, nikoliv v zápatí stránky, uvedeno tučným písmem, že se jedná o *oficiální text distributora*. Návštěvník stránky tak jednoznačně ví, na čem je. Je paradoxní, že v dnešní době filmového pirátství a nelegálního stahování má filmový server nastaveny vyšší etické standardy než knihovny.

Ve středu veškerého zájmu by však měl být čtenář. Jak se může stavět k takto vzniklým anotacím? Jistě existuje početná skupina čtenářů, kteří jsou rádi za to, že vůbec mají nějaké anotace k dispozici. I nakladatelské anotace totiž plní základní funkci anotací, totiž popisují primární dokument – ačkoliv se dá o úrovni a motivech takového popisu pochybovat. Naproti tomu skupina čtenářů, mezi které se řadím i já, nakladatelské anotace nečte a záměrně je přehlíží (ať už na knihách samotných nebo v katalogích knihoven). Stejně jako bych si nekoupil výrobek na základě reklamního šotu, stejně tak si nebudu vybírat knihu na základě reklamního textu.

⁵² Projekt knižní obálka. *Knihovna Petra Bezruče v Opavě* [online]. c 2005- [cit. 2012-07-22]. Dostupné z http://www.okpb.cz/webit2/kpb_index.php?set=default~cze~false~6&doc=knizni_obalka

4. Popis standardizované podoby anotace

S přihlédnutím k okolnostem, které povětšinou provázejí vznik anotace, je otázka standardizované podoby anotace čistě akademickým hlavolamem. Dokud bude anotace tvořena mimo knihovny, dokud bude knihovna jen nástěnkou s přilepenými reklamními lístečky, úroveň anotací se nezlepší.

Podoba anotace se odvíjí od přístupu knihovníka k její tvorbě. Anotace nemá za cíl knihu prodat či půjčit, ale popsat. Pokud dojde situace do stavu, kdy se kniha kvůli nelichotivému popisu nebude půjčovat, splnila anotace svůj úkol.

„Uživatel vyžaduje v různých fázích svého informačního procesu různou hloubku zpracování dokumentu.“⁵³ Z tohoto důvodu není možné napsat anotaci, která by se zavděčila všem čtenářům. Vždy zde bude rozpor mezi tím, co do anotace ještě napsat, aby splnila svou informativní funkci, a co do ní již nedávat, aby nezkazila čtenářský zážitek. Před knihovníkem bude vždy nesourodá skupina čtenářů, dožadujících se různé míry podrobnosti. Proto si myslím, že lidský kontakt mezi knihovníkem a čtenářem nemůže nahradit žádná anotace.

Přikláním se k té variantě anotace, která čtenáři trochu nadneseně řečeno neprozradí více, než co se dozví na prvních pěti stranách, čili informace, na které by přišel po krátkém začtení se do knihy. V tomto směru jsem velkým fanouškem krátkých informativních anotací Městské knihovny v Praze. Uznávám, že anotace zmiňující jen jména hlavních postav a v několika málo slovech přibližující místo a čas děje knihy není pro výběr knihy zdaleka dostačující. Takováto anotace je spíše prvním ukazatelem na cestě k výběru knihy. Následujícími kroky musí být reálný kontakt s knihou, případně konzultace s knihovníkem – to vše následované třeba i skokem do neznáma a výběrem pouze podle intuice. Anotace, tak jak ji chápu já, nedává čtenáři jednoznačnou představu o knize, ale spíše velice lehce naznačuje její obrysy. K tomu se poté přidává povědomí o autorovi a jeho dosavadní tvorbě (ať už konkrétně k danému autorovi, ke stylu psaní a žánru, či obecně k jeho národnosti), stejně jako dojem z prvního odstavce knihy. Nenahraditelné jsou také doporučení známých a přátel. Vycházím také z toho, že pokud někomu opravdu záleží na důkladném výběru, sám vyvine zvýšenou snahu a bude aktivně vyhledávat, spíše než aby pasivně vyčkával na příděl od knihovníka.

⁵³ HYHLÍKOVÁ, Věra. *Informační analýza dokumentu*. 1. vyd. Praha: ÚVTEI, 1984, s. 15.

Při opačném přístupu, kdy by anotace podávala 100% informací potřebných pro rozhodnutí, by prakticky nebylo možné takovou anotaci napsat právě kvůli velké rozmanitosti všech čtenářů. Knihovník by mohl být některými čtenáři tlačen k popsání celého obsahu knihy a musel by tedy hledat kompromisní řešení, které by na jednu stranu nedostatečně informovalo jednu skupinu, na druhou stranu přehnaně informovalo skupinu druhou. Domnívám se tedy, že je rozumnější poskytnout jen minimum, které se časem snad naučí přijmout i druhá skupina - samozřejmě s vědomím toho, že se těmto lidem bude muset knihovník více věnovat osobně.

Anotace by tedy mohla vypadat takto: *Literární druh pojednává o Postavě A, která prožívá Nepatrný náznak děje v Místě a Čase. Jedná se o Žánr s typickou autorovou Přidanou hodnotou. Pokud je čtenáři po pár stranách nejasná jakákoliv z uvedených informací, je na knihovnickově citu, zdali uvést informaci ze strany dvacet (padesát...), nebo raději nenapsat nic. Doplňující informace se mohou týkat Začlenění do knižní série, Předěšlých autorových děl, Získaných ocenění, Úspěšného zfilmování, Kvalitního překladu a podobně.*

5. Závěr

Současný stav využívání anotací v našich veřejných knihovnách pokládám za neutěšený. Knihovny se ve většině případů pokoušejí držet krok s internetovou informační explozí, ačkoliv by jim více slušela střídmost ve vyjadřování. Až nepříjemně jasně je vydlážděna cesta, cesta, na jejímž konci se z knihoven stanou prodejní katalogy nakladatelů. Zastávám ten názor, že je lepší knihovna bez anotací než knihovna zaplněná anotacemi nakladatelskými. Ostatně ne všechny knihovny anotace využívají, a přitom jinak normálně existují.

Zároveň se ale knihovnám otevírají nové možnosti. Velký rozmach zažívá tagování, ke kterému jsou knihovnické deskriptory a klíčová slova jako stvořena. „*V informačním procesu slouží uživateli zpravidla nepřímo, jako mezičlánek v procesu vyhledávání a zprostředkování informací.*“⁵⁴ Pokud by knihovna zapracovala na lepším propojení katalogu s tagy, mohla by docílit přenesení větší aktivity na čtenáře. Klíčová slova tvoří, na rozdíl od anotací, i Národní knihovna, je tedy odkud brát. Poté už by bylo jen na programátorech vymyslet takovou funkci, která by fungovala na principu doporučování podobných titulů, jak je to běžné u e-shopů.

Příkladem takto fungujícího projektu může být například hudebně zaměřený server *Last.fm*. Na tomto serveru se tagy pro umělce, alba i jednotlivé písničky vytvářejí komunitně a ve spojení s nasbíranými poslechy od registrovaných uživatelů vzniká vnitřní síť, která umělce spojuje podle žánrů a také poslechovosti ze strany uživatelů. Uživatel zde vidí, co se líbí ostatním lidem se vkusem podobným tomu jeho. Přijde-li tedy na server s jednou oblíbenou hudební kapelou (čili literárním autorem), stránka mu automaticky vygeneruje *Podobné umělce*, kteří sdílejí žánrovou příbuznost s původní kapelou, a uživatel má rázem nové tipy na poslech. Vyhledávat nové kapely je samozřejmě možné také podle tagů (čili žánrů). Jednotlivá alba umělců (čili knihy autora) jsou zde seřazena od nejpopulárnějšího, což ulehčuje první výběr. Od uživatele je „vyžadována“ zpětná vazba v podobě poslouchání přes speciální program, který zaznamenává poslechy a vnitřně je zpracovává pro vylepšení vnitřních vazeb mezi umělci. Zároveň však poskytuje uživateli hudební žebříčky (čili čtenářský deník) a ten má tak vytvořený přehled o své poslechové aktivitě. Uživateli se tím také zpřesňují odhady toho, jací další interpreti by se mu mohli líbit.

⁵⁴ BAYER, Jan. *Metodika tvorby referátů*. 1. vyd. Praha: ÚVTEI, 1980, s. 13.

Umělci, alba i písničky se dají doplnit slovním komentářem, což dále posiluje informační hodnotu a také komunitní vazby mezi uživateli.

Ve spojení s problémem nakladatelských anotací v knihovnách je velice zajímavé, že na serveru neexistují texty od hudebních vydavatelů, ale všechny faktické informace (biografie umělců, informace o vydaných albech) jsou vytvářeny uživateli, kteří se tak na podobě stránky mohou sami podílet díky užití systému wiki. Last.fm tedy ukazuje, že nadměrné produkci se dá úspěšně čelit i decentralizací, namísto knihovnamí zvolené centralizace.

Seznam použité literatury

- BAYER, Jan. *Metodika tvorby referátů*. 1. vyd. Praha: ÚVTEI, 1980.
- BOROŠ, Jan. *Teorie a kategorie interpretace Umberta Eca*. Brno, 2008. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/179141/ff_b/bakalarka.pdf. Bakalářská práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta, Seminář estetiky. Vedoucí práce Mgr. Rostislav Niederle, PhD.
- CBS INTERACTIVE. *Last.fm* [online]. c 2012 [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: <http://www.last.fm>
- CLARKE, Arthur Charles. 2001: *Vesmírná odysea*. 6. vyd. Plzeň: Laser, 2008. ISBN 978-80-7193-257-4.
- ČSN ISO 5127 (01 0162). *Informace a dokumentace - slovník*. Praha: Český normalizační institut, 2003.
- ČSN ISO 5963 (01 0174) *Dokumentace. Metody analýzy dokumentů, určování jejich obsahu a výběru lexikálních jednotek selektivního jazyka*. Praha : Český normalizační institut, 1995.
- DICKEY, James. *Vysvobození*. 1. vyd. Praha: Argo, 2011. ISBN 978-80-257-0398-4.
- ECO, Umberto. *Meze interpretace*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0740-9.
- HAMAN, Aleš. *Kontexty a konfrontace*. 1. vyd. Praha: ARSCI, 2010. ISBN 978-80-7420-005-2.
- HAMAN, Aleš. *Literatura z pohledu čtenářů*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1991, s. 31. ISBN 80-202-0281-1.
- HAMAN, Aleš a Jan JÍLEK. *Obsahová analýza beletrie pomocí obsahových indikátorů*. 1. vyd. Praha: St. knihovna ČSR-sektor výzkumu a metodiky knihovnictví, 1986.
- HYHLÍKOVÁ, Věra. *Informační analýza dokumentu*. 1. vyd. Praha: ÚVTEI, 1984.
- IDNES.CZ. *iDnes.cz* [online]. c 1999-2012 [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: <http://www.idnes.cz>
- INGARDEN, Roman. *O poznávání literárního díla*. 1. vyd. Praha: Československý spisovatel, 1967.
- JANKOVIČ, Milan. *Dílo v pohybu*. 1. vyd. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1746-8.
- KNIHOVNA MĚSTA PLZNĚ. *Knihovna města Plzně* [online]. c 2012 [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: <http://www.knihovna.plzen.eu>
- KNIHOVNA PETRA BEZRUČE V OPAVĚ. *Knihovna Petra Bezruče v Opavě* [online]. c 2005- [cit. 2012-07-22]. Dostupné z <http://www.okpb.cz>
- KOSMAS.CZ. *Kosmas.cz* [online]. c 2012 [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: <http://www.kosmas.cz>

KUBÍNOVÁ, Marie. *Text v pohybu četby*. 1. vyd. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1746-8.

LANCASTER, Frederick Wilfried. *Indexing and Abstracting in Theory and Practice*. 1. publ. London: The Libr. Assoc., 1991. ISBN 1-85604-004-6.

MARTEL, Yann. *Pí a jeho život*. 1. vyd. Praha: Argo, 2004. ISBN 80-7203-570-3.

MCCARTHY, Cormac. *Cesta*. 1. vyd. Praha: Argo, 2008. ISBN 978-80-7203-973-9.

MĚSTSKÁ KNIHOVNA ÚSTÍ NAD ORLICÍ. *Městská knihovna Ústí nad Orlicí* [online]. c 2009- [cit. 2012-07-22]. Dostupné z <http://www.knihovna-uo.cz>

MĚSTSKÁ KNIHOVNA V PRAZE. *Městská knihovna v Praze* [online]. c 2010- [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: <http://www.mlp.cz>

MĚSTSKÁ KNIHOVNA V PRAZE, MORAVSKÁ ZEMSKÁ KNIHOVNA. *Obálky knih* [online]. c 2011- [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: <http://www.obalkyknih.cz>

MĚSTSKÁ KNIHOVNA VALAŠSKÉ MEZIRŘÍČÍ. *Městská knihovna Valašské Meziříčí* [online]. c 2007-2011 [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: <http://www.mekvalmez.cz>

MUSIL, Robert. *Muž bez vlastností*. 3. vyd. Praha: Argo, 2008. ISBN 978-80-257-0065-5.

NAKLADATELSTVÍ ARGU. *Nakladatelství Argo* [online]. c 2012 [cit. 2012-07-22]. Dostupné z <http://ww.argo.cz>

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR. *KTD : Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna České republiky, 2003- [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: <http://aleph.nkp.cz/cze/kttd>

NÁRODNÍ KNIHOVNA ČR. *Výroční zpráva 2010*. 1. vyd. Praha: Národní knihovna ČR, 2011. ISBN 978-80-7050-595-3.

O'CONNOR, Flannery. *Collected Works*. 1. publ. London: The Library of America, 1988. ISBN 978-0-940450-37-0.

ONDAATJE, Michael. *Anglický pacient*. 2. vyd. Praha: Argo, 2007. ISBN 978-80-7203-881-7.

PECHAR, Jiří. *Interpretace a analýza literárního díla*. 1. vyd. Praha: Filosofia, 2002. ISBN 80-7007-163-X.

POMO MEDIA GROUP. *Čsfd.cz* [online]. c 2001-2012 [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: <http://www.csfd.cz>

SVAZ ČESKÝCH KNIHKUPCŮ A NAKLADATELŮ. *Svaz českých knihkupců a nakladatelů* [online]. c 2012 [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: <http://www.sckn.cz/>

SVĚRÁK, Michal. *Svět v hrsti prachu: kritická recepcce díla Cormaca McCarthyho*. 1. vyd. Praha: Argo, 2012. ISBN 978-80-257-0407-3.

TOOLE, John Kennedy. *Confederacy of Dunces*. New York: Penguin Books, 2000. ISBN 978-0-141-18286-5.

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a čtení v ČR (2010)* [prezentace]. 1. vyd. Praha, 2010. [cit. 2012-07-22]. Dostupné z:

http://www.ucl.cas.cz/images/stories/tiskove_zpravy/Tiskovka_CTENARI_zari_2010.pdf

WIKIMEDIA FOUNDATIONS. Wikipedia: the free encyclopedia [online]. 2001- [cit. 2012-07-22]. Dostupné z: <http://en.wikipedia.org/>

ZACHOVÁ, Alena. *Výzva interpretace*. 1. vyd. Hradec Králové: Gaudeamus, 2007. ISBN 978-80-7041-789-8.